

Een eerlijke kans met Kaleidoscoop!

Het integreren van een voorschools educatie- programma geïnspireerd door de methode Kaleidoscoop op het kinderdagverblijf van stichting 'Weid Mijn Lammeren' in Suriname

Studenten:

Instelling:

Afstudeerbegeleider

Instelling:

Afstudeerbegeleider school:

Studie:

School:

Annemiek Kwetters en Anne-Marie van Gelder

Stichting Weid mijn Lammeren, Paramaribo

Gloria Lie Kwie Sjoe

Maarten Verheij

Sociaal Pedagogische Hulpverlening

Christelijke Hogeschool Ede

Inhoudsopgave

Voorwoord		Blz.5
Hoofdstuk 1:	Inleiding en achtergronden van het project	Blz.7
1.1	Het onderwerp	Blz.7
1.2	Stichting 'Weid Mijn Lammeren'	Blz.7
1.3	Kinderdagverblijf en naschoolse opvang	Blz.7
1.4	De probleemstelling	Blz.8
1.5	Relevantie	Blz.8
1.6	Doelstellingen	Blz.9
1.7	Vraagstelling en onderzoeksvragen	Blz.9
1.8	Methoden	Blz.10
Hoofdstuk 2:	Methode	Blz.11
2.1	Inleiding	Blz.11
2.2	Onderzoeksbenadering	Blz.11
2.3	Onderzoekstype	Blz.12
2.4	Methode interviewen	Blz.12
2.4.1	Verkennde interviews	Blz.12
2.4.2	Proefpersonen of respondenten	Blz.13
2.4.3	Overzicht meetinstrumenten	Blz.14
2.4.4	Procedure	Blz.14
2.5	Methode literatuuronderzoek	Blz.15
2.5.1	Literatuurstudie methode Kaleidoscoop	Blz.15
2.5.2	Proefpersonen of respondenten	Blz.15
2.5.3	Overzicht meetinstrumenten	Blz.16
2.5.4	Procedure	Blz.16
2.6	Methode observeren	Blz.17
2.6.1	Observatie interactie	Blz.17
2.6.2	Proefpersonen of respondenten	Blz.17
2.6.3	Overzicht meetinstrumenten	Blz.18
2.6.4	Procedure	Blz.18
2.7	Conclusie	Blz.18
Hoofdstuk 3:	Resultaten uit het onderzoek	Blz.19
3.1	Inleiding	Blz.19
3.2	Resultaten uit het literatuuronderzoek	Blz.19
3.2.1	Methode Kaleidoscoop	Blz.19
3.3	Resultaten uit het praktijkonderzoek	Blz.20
3.3.1	Interviews	Blz.20
3.3.2	Observaties	Blz.21
3.4	Conclusie	Blz.22

Hoofdstuk 4:	‘Wat wordt er nu gedaan aan het stimuleren van de taalontwikkeling van de kinderen op het kinderdagverblijf van stichting ‘Weid Mijn Lammeren?’	Blz.23
4.1	Inleiding	Blz.23
4.2	De observaties	Blz.23
4.3	De uitkomsten van de observaties van de interactie met de kinderen	Blz.23
4.3.1	Positieve resultaten	Blz.23
4.3.2	Aanbevelingen	Blz.23
4.4	De uitkomsten van de observaties van de activiteiten	Blz.24
4.4.1	Positieve resultaten	Blz.24
4.4.2	Aanbevelingen	Blz.24
4.5	De betrouwbaarheid van de observaties	Blz.25
4.6	Conclusie	Blz.25
Hoofdstuk 5:	‘Wat zijn relevante aspecten vanuit de methode Kaleidoscoop en op welke methodische wijze kunnen de medewerkers van het kinderdagverblijf deze aspecten in de praktijk gaan inzetten?’	Blz.26
5.1	Inleiding	Blz.26
5.2	Achtergrond van de methode Kaleidoscoop	Blz.26
5.3	Actief leren	Blz.26
5.4	Sleutelervaringen	Blz.27
5.4.1	Tien categorieën	Blz.27
5.4.2	Categorie Taal en Geletterdheid	Blz.27
5.4.3	Het actief leren en de sleutelervaringen in de praktijk	Blz.28
5.5	Uitdagende speelleeromgeving	Blz.28
5.5.1	Inrichting binnenruimte	Blz.29
5.5.2	Uitdagende materialen	Blz.29
5.5.3	Gebruik van labels	Blz.29
5.6	Dagschema	Blz.30
5.6.1	Belangrijke onderdelen	Blz.30
5.6.2	Dagprogramma drie- jarigen	Blz.30
5.6.3	Dagprogramma twee- jarigen	Blz.32
5.6.4	Dagprogramma nul- tot- een jarigen	Blz.32
5.7	Interactie tussen kind en volwassene	Blz.32
5.7.1	Ontwikkelingsdrang en behoeftes van kinderen	Blz.32
5.7.2	Handvatten voor een goede interactie met het kind	Blz.32
5.8	Samenwerking als team	Blz.34
5.8.1	Samenwerken is actief	Blz.34
5.8.2	Samenwerken is ondersteunend en respectvol	Blz.34
5.9	Samenwerking met ouders	Blz.34
5.9.1	Samenwerken	Blz.35
5.9.2	Communiceren	Blz.35
5.10	Conclusie	Blz.35

Hoofdstuk 6:	‘Hoe gaan wij de medewerkers trainen om de aspecten vanuit de methode Kaleidoscoop te gaan gebruiken in de praktijk van het kinderdagverblijf?’	Blz.36
6.1	Inleiding	Blz.36
6.2	Interviews	Blz.36
6.3	Methode Kaleidoscoop	Blz.36
6.4	Trainingen	Blz.36
6.4.1	Coachen	Blz.37
6.5	Werkboeken	Blz.37
6.6	Trainingsdag 1	Blz.38
6.6.1	Thema	Blz.38
6.6.2	Verwachtingen	Blz.38
6.6.3	Theorie	Blz.38
6.6.4	Praktijkoefeningen	Blz.38
6.6.5	Evaluatie	Blz.39
6.7	Trainingsdag 2	Blz.40
6.7.1	Thema	Blz.40
6.7.2	Verwachtingen	Blz.40
6.7.3	Theorie	Blz.40
6.7.4	Praktijkoefeningen	Blz.41
6.7.5	Evaluatie	Blz.41
6.8	Conclusie	Blz.42
Hoofdstuk 7:	Discussie en conclusie	Blz.43
7.1	Inleiding	Blz.43
7.2	Interactie tussen medewerker en kind	Blz.43
7.3	Taalactiviteiten	Blz.43
7.4	Aspecten vanuit de methode Kaleidoscoop	Blz.43
7.4.1	Actief leren	Blz.43
7.4.2	Sleutelervaringen	Blz.43
7.4.3	Uitdagende speelleeromgeving	Blz.44
7.4.4	Dagschema	Blz.44
7.5	Samenwerking in het team en met ouders	Blz.44
7.6	Beperkingen methode van onderzoek	Blz.44
7.6.1	Methode literatuuronderzoek	Blz.44
7.6.2	Methode interviewen	Blz.44
7.6.3	Methode observeren	Blz.45
7.7	Aanbevelingen	Blz.45
7.7.1	Actief leren	Blz.45
7.7.2	Activiteitenboek	Blz.45
7.7.3	Vast moment invullen activiteiten weekoverzicht	Blz.45
7.7.4	Vergaderingen	Blz.46
7.7.5	Personeelsbezetting	Blz.46
7.7.6	Vervolg onderzoeken/projecten	Blz.46
7.7.7	Tot slot	Blz.46

Hoofdstuk 8:	'In welke opzichten sluit dit project aan bij de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening?'	Blz.47
8.1	Inleiding	Blz.47
8.2	De rol van trainer	Blz.47
8.2.1	Samenwerking zoeken	Blz.47
8.3	Hulpverlening als preventie	Blz.48
8.4	Conclusie	Blz.48
Literatuurlijst		Blz.49

Bijlagen:

A	Plan van Aanpak
B	Contract afstudeerinstelling
C1	Vragenlijst interview opdrachtgever
C2	Labelschema interview opdrachtgever
C3	Kernlabel schema interview opdrachtgever
D1	Vragenlijst interview medewerkers
D2	Label schema's interviews medewerkers
D3	Kernlabel schema's interviews medewerkers
E1	Observatieschema's interactie
E2	Observatieschema's activiteiten
F	Richtlijnen voor het creëren van een taalgerichte omgeving
G1	Power Point trainingsdag 1
G2	Werkboek trainingsdag 1
G3	Spreektekst trainingsdag 1
G4	Foto's trainingsdag 1
H	Dagprogramma's groepen
I	Dagprogramma kinderen
J	Activiteitenboek
K	Activiteiten weekoverzichten
L	Sleutelervaringen observatieformulier
M	Presentatie activiteitenboek en sleutelervaringen observatie formulier
N	Pictogrammen en labels
O	Foto's speelhoeken
P	Evaluatieformulier coaching medewerkers
Q1	Power Point trainingsdag 2
Q2	Werkboek trainingsdag 2
Q3	Spreektekst trainingsdag 2
Q4	Foto's trainingsdag 2
R	Procedure literatuuronderzoek
S1	Power Point eindpresentatie
S2	Spreektekst eindpresentatie
T	Eindbeoordeling project en presentatie
U	Logboek/procesverslag

Voorwoord

Voor u ligt onze scriptie. Zoals u op de voorkant van deze scriptie kunt lezen, is deze geschreven als verantwoording van de implementatie van (een deel van) de methode Kaleidoscoop op het kinderdagverblijf van stichting 'Weid mijn lammeren'. Dit kinderdagverblijf, opgericht door Gloria en Winston Lie Kwie Sjoë, is gelegen in het district Wanica in Suriname. Het kinderdagverblijf biedt plaats aan circa zestig kinderen in de leeftijd van nul tot vier jaar. Dit aantal is opgedeeld in vier groepen. Een groep voor de nul tot één jarigen, een groep voor de één tot twee jarigen, een groep voor de twee tot drie jarigen en een groep voor de drie tot vier jarigen. De laatste groep heeft twee leidsters, de andere groepen allemaal één. Veel kinderen in het kinderdagverblijf komen uit gezinnen waarin er weinig tot geen Nederlands wordt gepraat maar vooral Saramaccas (de taal van het binnenland) of Sranan Tongo (de Surinaamse taal). Vanuit de visie dat elk kind de kans verdient om de Nederlandse taal goed te kunnen leren is het kinderdagverblijf drie jaar geleden opgericht. Dit streven heeft ook geleid tot onze opdracht, het trainen van de medewerkers en het aanbieden van handvaten, zodat de medewerkers de kinderen nog beter kunnen stimuleren in de taalontwikkeling. Voordat wij tot deze trainingen kwamen hebben wij onderzoek gedaan naar de volgende vraag:

*'Hoe kun je als medewerker van het kinderdagverblijf van stichting 'Weid Mijn Lammeren' op een methodisch verantwoorde wijze geïnspireerd op de methode Kaleidoscoop een kind spelenderwijs stimuleren in het ontwikkelen van zijn taalvaardigheden en geletterdheid?'*¹

In deze scriptie kunt u lezen hoe wij onderzoek hebben gedaan en op welke manier wij het project hebben vormgegeven. Ook vindt u in de bijlagen van dit verslag de diverse materialen die wij als hulpmiddelen hebben ontworpen voor de medewerkers. Dit project hebben we afgesloten met een eindpresentatie aan de opdrachtgever. Hierin geven wij een verantwoording van ons onderzoek en ons project en een weergave van de antwoorden op de hoofdvraag.²

Wij willen nu kort vermelden wat wij in de hoofdstukken beschreven hebben.

In het eerste hoofdstuk treft u de inleiding van ons project. In deze inleiding wordt een uitgebreide beschrijving van de start van het project gegeven, zoals de hoofdvraag en de deelvragen, de doelstellingen, het plan van aanpak en de context van het project.

In het tweede hoofdstuk gaan we in op onze manieren van onderzoek doen. We lichten toe welke methodes we hebben gebruikt en hoe we tot de keuze voor die methodes zijn gekomen.

In het derde hoofdstuk geven we een uiteenzetting van de diverse resultaten die we hebben verzameld. Dit vanuit de verschillende onderzoeksmethoden, zoals de interviews, de observaties en het literatuuronderzoek.

In het vierde hoofdstuk geven we een antwoord op de vraag: 'Wat wordt er nu al aan taalstimulering gedaan in het kinderdagverblijf?' We hebben onderzoek gedaan naar deze vraag door middel van het doen van observaties. De resultaten van deze observaties kunt u uitgebreid in dit hoofdstuk bekijken. Het vijfde hoofdstuk geeft een beschrijving van hoe wij de resultaten uit het literatuuronderzoek van de methode Kaleidoscoop hebben vertaald naar de praktijk van het kinderdagverblijf. We beschrijven eerst delen theorie die passen bij het kinderdagverblijf en leggen vervolgens de link naar wat we ermee hebben gedaan.

In het zesde hoofdstuk geven wij een verantwoording van de trainingen. We geven weer welke keuzes we hebben gemaakt en hoe we tot die keuzes zijn gekomen.

Het zevende hoofdstuk is het hoofdstuk 'Discussie en Conclusie'. Het gedane project met het bijbehorende onderzoek wordt aan discussie onderworpen en er worden conclusies getrokken over het geheel. Tenslotte worden er ook aanbevelingen gegeven aan de stichting en de medewerkers naar aanleiding van het project.

¹ Zie bijlage A: Plan van aanpak

² Zie bijlage S1, S2: PowerPoint en spreektekst eindpresentatie

Het laatste hoofdstuk, hoofdstuk acht, is geschreven met als doel het project te verantwoorden als zijnde een hulpverleningsproject. Het project lijkt namelijk op het eerste gezicht een onderwijskarakter te hebben. Dit is gedeeltelijk waar. Toch hebben wij dit project ook zeker ervaren als een SPH- afstudeeropdracht. Hierover leest u in dit hoofdstuk meer.

Graag willen we de volgende personen bedanken die hebben meegeholpen tot het volbrengen van dit project. Als eerste willen we Gloria bedanken. We bedanken haar voor het feit dat zij een opdracht voor ons heeft gerealiseerd en daarnaast voor haar begeleiding bij het project en onderzoek. We hebben dit als zeer prettig ervaren. Ook willen we onze afstudeerbegeleider vanuit de Christelijke Hogeschool Ede, Maarten Verheij, bedanken. Vanaf december tot juni heeft hij ons begeleid en ons geholpen om op de goede weg te blijven met het project. Bedankt hiervoor. Tenslotte willen wij de medewerkers van het kinderdagverblijf bedanken. Zonder hen hadden we dit project niet zo kunnen volbrengen als dat we het nu hebben gedaan. We bedanken hen voor hun open houding en de gewilligheid om door ons getraind te worden. Jullie hebben voor ons een erg mooie leer- ervaring gecreëerd!

Wij wensen u aan het einde van dit voorwoord veel leesplezier toe bij het lezen van deze scriptie.

Met vriendelijke groet,
Annemiek Kwetters en Anne-Marie van Gelder

Hoofdstuk 1

Inleiding en achtergronden van het project

1.1 Het onderwerp

Tijdens een zoektocht op het internet stuiten wij op de organisatie stichting 'Weid Mijn Lammeren'. Na een aantal e-mails vanuit het warme Suriname, was het zeker dat wij een afstudeeropdracht mochten komen vervullen! Gloria Lie Kwie Sjoë, de directrice van de organisatie en onze opdrachtgever, gaf aan dat veel kinderen in Suriname achterlopen in de ontwikkeling van de Nederlandse taal wanneer ze naar de basisschool gaan. De kinderen hebben moeite om mee te komen, doordat ze slecht Nederlands hebben geleerd en/of het niet kunnen verstaan of lezen. Naar aanleiding hiervan aan ons de opdracht om een programma op te zetten om de Nederlandse taalontwikkeling op een methodisch verantwoorde wijze spelenderwijs te stimuleren bij de jonge kinderen op het kinderdagverblijf. Daarnaast ook de vraag om middels een training de pedagogisch medewerkers vaardigheden aan te leren om dit methodische programma in de praktijk uit te voeren.

1.2 Stichting 'Weid Mijn Lammeren'

'Weid Mijn Lammeren' is een uitspraak van de Heer Jezus in de Bijbel (Johannes 21:15). Vanuit deze visie is kinderwerk stichting 'Weid Mijn Lammeren' ontstaan. De stichting bestaat uit kinderwerk in Suriname, dat officieel werd opgericht op 7 juli 1997. Suriname is een derde wereld land, waardoor deze stichting veelzijdig bezig is. Naast kinderwerk wordt er ook aandacht besteed aan kinderpastoraat en praktische hulpverlening. Het werk wordt geleid door echtpaar Winston en Gloria Lie Kwie Sjoë. De stichting is ontstaan naar aanleiding van de visie van Else en Peter Vlug. Else Vlug is altijd actief geweest in kinderwerk en heeft daarnaast ook het boek 'Weid Mijn Lammeren' geschreven. Dit boek is een pleidooi voor meer begeleiding en geestelijke aandacht voor kinderen in nood. Stichting Chris in Nederland is ontstaan naar aanleiding van dit boek. Stichting 'Weid Mijn Lammeren' richt zich in de eerste plaats op het verzorgen van kinderwerkers- trainingen en het ondersteunen van kinderevangelisatie- acties van kerken en gemeenten. Er zijn ongeveer 265 gemeenten en kerken lid van de uitleenservice van stichting 'Weid Mijn Lammeren'.

1.3 Kinderdagverblijf en naschoolse opvang

Het is een feit dat de eerste levensjaren van cruciaal belang zijn voor de persoonlijkheidsvorming van een kind. Daarom juist wil stichting 'Weid Mijn Lammeren' zich door een goede dagopvang richten op de vorming van de jonge kinderen. Daardoor krijgt het kind betere onderwijskansen en wordt zijn of haar schoolsucces vergroot. Juist in de omgeving van Santopolder is er veel armoede en analfabetisme. Vanwege het feit dat onderwijsinstellingen in het binnenland vrij schaars of afwezig zijn hebben de meeste marrons (binnenlandbewoners) hooguit enkele klassen van de lagere school doorlopen. Als het aankomt op het zoeken naar een baan is er dus niet veel keus voor hen. De meeste van hen worden schoonmaaksters in bedrijven of supermarkten. Met lange werkdagen en een laag loon. Veel werkende moeders weten zich ook geen raad met hun kinderen. Baby's en peuters worden vaak achtergelaten onder de hoede van een oma. Soms zit oma in haar eentje wel met 50 baby's en peuters. Een zeer ongezonde situatie. Daarnaast horen sommige kinderen voor het eerst Nederlands in groep 3. Met een dergelijke start in het leven is het geen wonder dat er zoveel school uitval is. Tijdens het 'Weid Mijn Lammeren' kinderpastoraat wordt duidelijk dat veel kinderen bij wie de stimulatie in de eerste levensjaren ontbreekt, onherstelbare emotionele, geestelijk en soms ook lichamelijke schade hebben opgelopen.

Stichting 'Weid Mijn Lammeren' is op 2 oktober 2008 gestart met een kinderdagverblijf te Santopolder. Deze ligt in de buurt van de achterstandswijk Sunny Point. Het kinderdagverblijf is elke dag open van 6:00 in de ochtend tot 18:00 in de avond. De bedoeling is dat de vrouwen uit de omgeving zelf werkzaam zijn in dit project. Zij worden ingezet als baby en peuter leidsters. Op deze manier wordt er ook een stuk werkgelegenheid gecreëerd. Er wordt veel aandacht besteed aan coaching en scholing van de kinderleidsters. In het kinderdagverblijf wordt door middel van doelgerichte kinderactiviteiten gewerkt aan het ontwikkelen van de spreekvaardigheid van de kinderen, hun geestelijk welzijn en hun motoriek. Van de ouders en/of begeleiders wordt naar draagkracht een bijdrage gevraagd. Er geldt voor kansarme kinderen een sociaal tarief van 50 SRD per maand, dat is ongeveer 13 euro. In bijzondere situaties worden kinderen ook gratis opgevangen. Daarnaast worden door 'Weid Mijn Lammeren' voorlichtingsavonden georganiseerd om opvoedingsondersteuning te bieden aan (vaak alleenstaande) ouders en opvoeders.³

1.4 De probleemstelling

Probleemsituatie op school/achtergrond van het project

Vanuit de twee interviews die we hebben gehouden met de directrices van twee scholen in Santopolder kwam het volgende naar voren; er worden problemen ervaren bij de basisschoolkinderen op het gebied van spreekvaardigheden, luistervaardigheden en schrijfvaardigheden. Beide directrices gaven aan dat eerder stimulatie op het kinderdagverblijf door spreekstimulatie en het stimuleren van de motoriek van de jonge kinderen kan bijdragen aan een betere ontwikkeling van de taalvaardigheden van de kinderen.

Probleemstelling kinderdagverblijf

Wanneer Surinaamse kinderen naar de basisschool gaan, blijkt vaak dat de Nederlandse taalontwikkeling en geletterdheid niet voldoende zijn ontwikkeld. Hierdoor kunnen ze niet goed meekomen op school en doen ze lang(er) over de basisschoolperiode of vallen zelfs helemaal uit.

1.5 Relevantie

Het is van belang dat er aandacht wordt besteed aan de taalontwikkeling van de Surinaamse kinderen op jonge leeftijd. Veel kinderen komen vanuit de binnenlanden naar de basisschool in Paramaribo en omgeving. De ouders hebben geen opleiding gehad en praten in andere talen tegen hen, zoals het Sranan Tongo⁴, het Sarramaccaans⁵ en nog allerlei andere dialecten hiervan. Hierdoor leren de kinderen van jongs af aan niet praten en lezen in de Nederlandse taal. Wanneer deze taalontwikkeling al op jonge leeftijd actief wordt gestimuleerd op het kinderdagverblijf, is er een grotere kans dat de kinderen minder lang doen over de basisschoolperiode en minder vaak uitvallen op school. Doordat de kinderen eerder gestimuleerd worden in het lezen, praten en schrijven, zullen ze de Nederlandse taal eerder begrijpen en gebruiken. Het is van groot belang voor een succesvolle toekomst dat de kinderen van Suriname leren praten, lezen en schrijven. Want zoals Gloria Lie Kwie Sjoë ook benadrukt: 'Het diploma is je paspoort voor de toekomst'.

³ Website bezocht op 10 mei 2011: www.weidmijnlammeren.org

⁴ De meest gesproken taal in Suriname, ook wel neger Engels genoemd. Voor meer informatie zie: <http://www.sil.org/americas/suriname/sranan/sranan.html>

⁵ De taal die in het binnenland voornamelijk wordt gesproken.

1.6 Doelstellingen

Algemene doelstelling:

Na drie maanden hebben wij door middel van een introductie en instructie in de vorm van een training de medewerkers van het kinderdagverblijf geleerd te werken met (delen van) de methodiek Kaleidoscoop. We richten hierin onze aandacht op de module 'Taal en Geletterdheid'.

Dit stelt de medewerkers in staat de ontwikkeling van de Nederlandse taal van de kinderen in de leeftijd van nul tot en met vier jaar op een methodisch verantwoorde wijze, spelenderwijs te stimuleren. Op die manier verkrijgen de kinderen de vaardigheden op het gebied van taal die ze nodig hebben om de basisschoolperiode goed te doorlopen.

Specifieke doelstellingen:

1. Voordat wij starten met het project zijn wij tot een methode gekomen die past bij de ontwikkelingsvragen die de kinderen hebben.
2. Voor wij starten met het project zijn wij voldoende ingelezen op de gekozen methode.
3. Aan het einde van week 7 weten wij door middel van het verzamelen van informatie op welke ontwikkelingsgebieden de kinderen de meeste problemen ervaren.
4. Aan het einde van week 8 weten wij door middel van het verzamelen van informatie wat de oorzaken zijn van de belemmerde ontwikkeling op de probleemgebieden.
5. Aan het einde van week 10 hebben wij de bij stap 1 gekozen methode aangepast aan de situatie op het kinderdagverblijf en zijn wij voldoende voorbereid deze methode te implementeren op het kinderdagverblijf.
6. Aan het einde van week 12 hebben wij een realistisch plan hoe wij de methode gaan integreren bij de pedagogisch medewerkers.
7. Aan het einde van week 14 weten de pedagogisch medewerkers voldoende door middel van voorlichting en ondersteuning in de praktijk van de methodiek om hier zelf mee verder te gaan.
8. Aan het einde van week 15 hebben wij het project geëvalueerd met de betrokkenen.
9. Aan het einde van week 16 hebben wij de bovenstaande stappen voldoende uitgewerkt.

1.7 Vraagstelling en onderzoeksvragen

De algemene vraagstelling van dit onderzoek luidt als volgt:

'Hoe kun je als medewerker van het kinderdagverblijf van stichting 'Weid Mijn Lammeren' op een methodisch verantwoorde wijze geïnspireerd door de methode Kaleidoscoop een kind spelenderwijs stimuleren in het ontwikkelen van zijn taalvaardigheden en geletterdheid?'

Om tot beantwoording van deze vraagstelling te komen, hebben wij de volgende onderzoeksvragen onderzocht en beantwoord:

1. Wat wordt er nu gedaan aan de stimulering van de taalontwikkeling van de kinderen op het kinderdagverblijf van stichting 'Weid Mijn Lammeren'?
2. Wat zijn relevante aspecten vanuit de methodiek Kaleidoscoop en op welke methodische wijze kunnen de medewerkers van het kinderdagverblijf deze aspecten in de praktijk gaan inzetten?
3. Hoe gaan wij de medewerkers trainen om de aspecten vanuit de methode Kaleidoscoop te gaan gebruiken in de praktijk van het kinderdagverblijf?

1.8 Methoden

We hebben ervoor gekozen om deze onderzoeksopdracht te gaan vervullen door gebruik te maken van de methode 'interviewen' en de methode 'literatuuronderzoek'. Daarnaast hebben we ook een beknopte 'observatie' gedaan. We hebben deze keuze gemaakt, omdat wij via deze drie methoden de meeste antwoorden op onze deelvragen konden verkrijgen. In hoofdstuk 2 kunt u uitgebreid lezen hoe wij gebruik hebben gemaakt van deze drie methoden.

Hoofdstuk 2

Methode

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een uiteenzetting gegeven van de onderzoeksbenadering, het onderzoekstype en de methoden die gebruikt zijn bij het doen van het onderzoek. Hierbij wordt de keuze voor deze methoden toegelicht en verantwoord. Er is in totaal gebruik gemaakt van drie onderzoeksmethoden namelijk interviews, een literatuuronderzoek en een observatie.

2.2 Onderzoeksbenadering

Voordat we verder ingaan op de onderzoeksmethoden, is het van belang te benoemen welke onderzoeksbenadering er is gebruikt. Dit project is een handelingsonderzoek, wat ook wel een actie onderzoek wordt genoemd. Het handelingsonderzoek is een praktijk wetenschappelijk onderzoek dat uitermate geschikt is voor het blootleggen en in beweging brengen van belemmerde patronen, collectief gedrag en fenomenen in de organisatiestructuur die de leerontwikkeling in de weg staan. Het gaat om fenomenen die binnen de organisatie meestal wel door iedereen worden herkend; en waarover in de wandelgangen wordt gesproken. Iedereen positioneert zich hierin op een eigen manier en draagt bij aan de instandhouding ervan. Alleen is het fenomeen nooit eerder geproblematiseerd doordat gemeenschappelijke taal erover ontbreekt. Als we kijken naar het onderzoeksprobleem op het kinderdagverblijf van stichting 'Weid Mijn Lammeren' zien we hierin duidelijk het handelingsaspect terug. Er is een duidelijk onderwerp zichtbaar en hoorbaar in 'de wandelgangen'. Namelijk de (kans op) gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal onder de jonge kinderen. Toch werd er tot nu toe niets aan gedaan. Dit omdat de handen niet ineen werden geslagen en er geen mogelijkheden waren om hiervoor actie te ondernemen.

Daarnaast is het handelingsonderzoek een vorm van kwalitatief onderzoek. Dit type onderzoek wil juist gebruik maken van de menselijke subjectiviteit- de verhalen van de medewerkers- om via die weg informatie te verzamelen en thema's te ontdekken die verbonden zijn met het te onderzoeken fenomeen. Wanneer de kern van het probleem wordt vastgelegd kunnen er passende interventies worden afgesproken en uitgetoetst die het fenomeen herkenbaar en hanteerbaar kunnen maken. Het gevolg is dat onder omstandigheden waarin het fenomeen zich normaal gesproken toont, het in een vroegtijdig stadium herkend wordt waardoor verandering mogelijk wordt. Doordat er een gemeenschappelijke taal en bewustzijn is ontstaan, wordt een generaliserende leerbeweging binnen de totale organisatie mogelijk.⁶ Het onderzoek is een kwalitatief onderzoek, omdat we gebruik hebben gemaakt van de subjectiviteit van de medewerkers van het kinderdagverblijf. Door verschillende meningen te horen, hebben we een aantal thema's kunnen ontdekken die we gebruiken voor het onderwijs in de vorm van trainingen. Het is bij deze taalstimulering ook van groot belang dat alle medewerkers dezelfde 'taal' gaan spreken. Wanneer een van de medewerkers niet achter de trainingen en ideeën staat, zal dit veel minder effectief zijn. Daarom hebben wij er ook voor gekozen om zoveel mogelijk samen te werken met de medewerkers. Daardoor ontstond een grotere kans om het leren meer gegeneraliseerd te maken.

⁶ Website bezocht op 6 april 2011: www.stokkink.nl

2.3 Onderzoekstype

Het type onderzoek dat is gebruikt laat zich omschrijven als ontwikkelingsonderzoek. Dit onderzoekstype houdt in dat het zich richt op een nieuwe inhoud te ontwikkelen voor een vak of een bepaald project.⁷ Het kenmerk van een praktijkonderzoek is dat het gaat om een situatie die als problematisch wordt ervaren. Het hoeft overigens geen groot probleem te zijn. Ook een situatie die te wensen overlaat (het kan beter), komt in aanmerking.⁸

Het project dat wij hebben gedaan is een ontwikkelingsonderzoek. We hebben een nieuwe inhoud ontwikkeld voor het stimuleren van de taalontwikkeling. De situatie werd door alle medewerkers als problematisch ervaren. Wij hebben een (nieuwe) manier ontwikkeld waardoor de medewerkers de taal van de kinderen kunnen stimuleren. Door aspecten te gebruiken vanuit een bestaande methodiek krijgen de medewerkers handvaten om actief aan de slag te gaan.

2.4 Methode interviewen

2.4.1 Verkennende interviews

Vooraf aan de interviews hebben wij alle medewerkers toestemming gevraagd of wij het gesprek via audio apparatuur op mochten nemen. Wij hebben hiervoor een korte instructie gegeven wat wij met de data gaan doen. Alle medewerkers hebben ons hiervoor toestemming verleend.

Om duidelijk in beeld te krijgen wat de medewerkers van het kinderdagverblijf zien aan problemen op het gebied van de taalontwikkeling van de kinderen en wat hun verwachtingen zijn van trainingen, hebben we ervoor gekozen om hen allemaal kort (maximaal 20 minuten) mondeling te *interviewen*. Door middel van deze verkennende interviews was het de bedoeling dat wij input kregen vanuit de belevingswereld van de medewerkers waarmee wij onze trainingen en de keuzes die daaruit voortvloeiden konden verantwoorden. Voordat wij met de interviews begonnen zijn hebben we eerst twee weken de tijd genomen om de medewerkers van het kinderdagverblijf te leren kennen. Wij hebben dit bewust gedaan, met de gedachte dat de medewerkers meer open naar ons toe zouden zijn in een interview wanneer zij ons beter kennen.

Half- gestructureerd interview

Een interview wordt gebruikt om erachter te komen wat mensen weten, denken, voelen en willen wat betreft bepaalde onderwerpen, personen of gebeurtenissen. Een interview was voor ons de beste manier om de mening van de medewerkers te vragen. We hebben ervoor gekozen om een *half- of gedeeltelijk gestructureerd interview* te maken. Doordat wij antwoorden wilden hebben op specifieke onderwerpen (topics) hebben wij gekozen voor de structuur. In tegenstelling tot *het volledig gestructureerd interview* is er in dit interview naast de gekozen topics en vragen wel ruimte voor doorvragen. We hebben gekozen voor een gedeeltelijke structuur om de mogelijkheid tot doorvragen open te laten zijn. Dit omdat bij de kennismaking al duidelijk werd dat de medewerkers enkele aansporing nodig hadden om open te zijn in wat zij vonden. Daarnaast verwachtten we dat we de vragen ook wel zouden willen verduidelijken tijdens het interview. Een nadeel van deze vorm van interviewen is wel dat het geven van verduidelijking in de verschillende interviews verschillend gedaan kan worden. Dit door het verschil in onderzoeker en in ondervraagde. Een gevaar hierin is dat de intentie van de vraag ook veranderd, en daardoor de onderzoeksresultaten minder waardevol worden. Voordat we deze topiclijst konden maken, hadden we enige voorkennis nodig. Deze relevante onderwerpen zijn benoemd in een gesprek die we hebben gevoerd met onze begeleidster. De vragen onder de topics hebben we vastgelegd in het interview, maar we hebben ook ruimte opengelaten voor eigen invulling van de geïnterviewde of doorvragen vanuit onszelf.

⁷ Kallenberg T. Ontwikkeling door onderzoek, een handreiking voor leraren. Utrecht/Zutphen: Thieme Meulenhof

⁸ Harinck F. Basisprincipes praktijkonderzoek. Antwerpen/Apeldoorn: Frits Harinck & Garant uitgevers n.v.

We wilden graag meer weten over de achtergrond van de problemen op het gebied van de taalontwikkeling van de kinderen, zodat wij in onze trainingen specifiek onze aandacht konden richten op de problemen die er spelen en die de medewerkers zelf benoemen. Ook ging onze aandacht uit naar de bekendheid van de methode Kaleidoscoop. Wanneer duidelijk werd dat de medewerkers de methode niet kenden, ontstond er voor ons de mogelijkheid en tegelijkertijd ook de behoefte vanuit de medewerkers om deze methodiek in de vorm van trainingen uit te leggen. Ons laatste topic van het interview ging over de trainingen. Wij waren benieuwd op wat voor manier de medewerkers graag getraind wilden worden en wat voor hen belangrijke onderwerpen zijn die wij in de trainingen naar voren moesten laten komen. Daarnaast hebben we ervoor gekozen om de interviews *individueel* bij de medewerkers af te nemen. De directrice heeft in een interview ook aangegeven dat sommige medewerkers zich altijd eerlijk durven te uiten wanneer ze in groepsverband moeten praten of zich kunnen schamen voor wat ze zeggen.⁹ Daarom hebben we ervoor gekozen de medewerkers individueel te spreken. Dit met het doel zodat de medewerkers zo vrij mogelijk konden praten. Bij drie interviews was het hoofd van het kinderdagverblijf aanwezig op de achtergrond. We merkten aan de antwoorden van de medewerkers dat ze het gevoel hadden niet vrij te kunnen praten. Daarom hebben we ervoor gekozen de interviews die daarna kwamen in een afgesloten ruimte af te nemen, zonder leidinggevende op gehoorsafstand.¹⁰

2.4.2 Proefpersonen of respondenten

De groep

De interviews zijn afgenomen bij een groep personen. Deze personen zijn zes medewerkers die werkzaam zijn op het kinderdagverblijf van Stichting 'Weid Mijn Lammeren'.¹¹ Naar aanleiding van de deelvraag in hoofdstuk zeven van het document hebben wij deze personen geïnterviewd. Deze deelvraag luidt als volgt:

*'Hoe gaan wij de medewerkers trainen om de aspecten vanuit de methode Kaleidoscoop te gaan gebruiken in de praktijk van het kinderdagverblijf?'. De centrale onderzoekseenheid gaat over de manier van trainen van de medewerkers. Door middel van de antwoorden die we vanuit de interviews krijgen, konden we uitspraken doen over de manier waarop de medewerkers graag getraind zouden willen worden en wat voor onderwerpen ze graag zouden zien in de trainingen. De context van deze onderzoekseenheid is het kinderdagverblijf van Stichting 'Weid Mijn Lammeren'. Het is van belang in deze context te vermelden dat de *samenstellende elementen* bestaan uit de medewerkers, de kinderen die op dit kinderdagverblijf komen, de ouders, de stagiaires en vrijwilligers. Deze elementen samen vormen het kinderdagverblijf.*

De selectie

We hebben zes *respondenten* gevraagd voor een interview. Deze respondenten zijn de zes medewerkers van het kinderdagverblijf van stichting 'Weid Mijn Lammeren'. Bij hen dachten we de meeste antwoorden te vinden voor onze deelvraag. Buiten deze zes medewerkers waren er geen personen die konden meewerken aan dit interview, aangezien zij niet de ervaring hebben met het werken op het kinderdagverblijf van stichting 'Weid mijn Lammeren'. We hebben niet kunnen kiezen voor specifieke gevallen. De medewerkers werkten hier allemaal al op het kinderdagverblijf en zijn allemaal vrouwelijk. Er is wel verschil aan te wijzen in de dienstjaren van de medewerkers. De hoeveelheid ervaring in het werken op het kinderdagverblijf kan weergeven dat de medewerkers verschillen in kennis over de taalontwikkeling van de kinderen. We hebben gebruik gemaakt van een *gerichte of beredeneerde steekproef*.

⁹Zie bijlage C1,2,3: Interview met Gloria Lie Kwie Sjoie, fragment 20

¹⁰Baarda, Dr. D.B., de Goede, Dr. M.P.M., Teunissen, Dr. J. (Red.).(2005). Interviewen, hoe doe ik dat? In *Basisboek kwalitatief onderzoek*. (pp. 227-257). Groningen/Houten: Wolters- Noordhoff bv.

¹¹ Zie bijlage D1,2,3: Interviews medewerkers

Samenstelling van de steekproef

Op het kinderdagverblijf van stichting 'Weid Mijn Lammeren' zijn zes medewerkers werkzaam. Om een zo betrouwbaar mogelijk beeld te krijgen van de situatie wat betreft de taalontwikkeling van de kinderen hebben we hen allemaal geïnterviewd.

Voor dit onderzoek kunnen wij niet meer *saturatie*¹² krijgen dan de inhoud van de gesprekken met deze zes personen. Omdat er niet meer medewerkers werkzaam zijn op het kinderdagverblijf.

Ook omdat dit een kwalitatief onderzoek is en wij vooral informatie nodig hadden over meningen en observaties van de medewerkers, hebben wij niet meer dan zes medewerkers geïnterviewd.¹³

2.4.3 Overzicht meetinstrumenten

We hebben met de directrice van stichting 'Weid Mijn Lammeren' gesproken over de afstudeeropdracht en de situatie op het kinderdagverblijf en zijn daardoor tot drie topics gekomen die we wilden verwerken in de interviews. Om de gedachten en meningen van de medewerkers te weten te komen hebben wij een half- gestructureerd interview opgezet. Door middel van drie relevante topics hebben wij met elke medewerker gesproken.

De volgende topics hebben wij in het interview naar voren laten komen:

De achtergrond

Wij zijn aan de hand van deze topic ingegaan op welke problemen de medewerkers bij de kinderen signaleren op het gebied van de taalontwikkeling en in hoeverre de medewerkers er zelf de behoefte aan hebben om meer aandacht te besteden aan de taalontwikkeling van de kinderen.

De methode Kaleidoscoop

Voordat wij delen van de methode Kaleidoscoop gaan uitleggen en integreren in het kinderdagverblijf waren wij benieuwd naar de bekendheid van deze methode onder de medewerkers. Dit bepaalde ook in grote mate in hoeverre wij veel aandacht zouden gaan besteden aan de theorie uitleg van deze methode tijdens de trainingen.

De trainingen

We wilden graag van de medewerkers weten op wat voor manier ze graag getraind zouden willen worden. Hebben ze een voorkeur voor theorie of juist voor praktijk of beiden? Daarnaast waren wij benieuwd naar welke onderwerpen de medewerkers graag terug zouden willen zien op het gebied van de taalontwikkeling van de kinderen.¹⁴ We vonden het belangrijk veel aandacht te besteden aan de ervaringen en de meningen van de medewerkers. Zij zijn werkzaam op het kinderdagverblijf en hebben kennis over de kinderen en situatie. Zonder informatie vanuit de medewerkers zouden wij een training opzetten vanuit onze eigen ideeën die waarschijnlijk niet aan zou sluiten bij de behoeften van de medewerkers. Nu kregen wij de mogelijkheid een training te ontwerpen die aansluit bij wat de medewerkers willen.

2.4.4 Procedure

Stap 1: Gesprek leidinggevende.

Voorafgaand aan het formuleren van de interviewtopics en vragen hebben wij een gesprek gehad met de directrice van stichting 'Weid Mijn Lammeren'. Op die manier kregen wij inzicht in de problemen betreffende de taalontwikkeling van de kinderen. Naar aanleiding van dat gesprek waren wij in staat topics te formuleren.

¹² Ook wel 'verzadiging' genoemd volgens <http://www.encyclo.nl/begrip/satureren>

¹³ Baarda, Dr. D.B., de Goede, Dr. M.P.M., Teunissen, Dr. J. (Red.). (2005). Welke situatie, persoon of groep kies ik? In *Basisboek kwalitatief onderzoek*. (pp. 141-167). Groningen/Houten: Wolters- Noordhoff bv.

¹⁴ Zie bijlage D1: Vragenlijst interview medewerkers

Stap 2: Medewerkers vragen voor het interview.

We hebben alle zes de medewerkers van het kinderdagverblijf gevraagd of ze mee wilden doen aan een interview. Allen hebben toegezegd. We hebben hen een aantal dagen vooraf het interview de topic- vragenlijst meegegeven, zodat ze zich erop konden voorbereiden.

Stap 3: Interviews afnemen.

We hebben bij alle medewerkers op dezelfde dag het interview afgenomen. De interviews duurden niet langer dan 20 minuten. Vooraf aan het interview hebben we hen gevraagd of ze ermee instemden om het interview via audio- bestand op te nemen. Allen hebben hierin toegestemd. Daarnaast hebben we kort uitgelegd waarom we het interview met hen hielden. De eerste drie interviews vonden plaats in het kantoor van het kinderdagverblijf.

Toen we merkten dat de medewerkers zich ongemakkelijk leken te voelen tijdens het interview, omdat hun leidinggevende soms binnenkwam, hebben we de laatste drie interviews in een kleine bijkamer afgenomen.

Stap 4: Interviews verwerken.

Nadat we bij alle medewerkers ware geïnterviewd, hebben we aan de hand van de audio- bestanden de interviews letterlijk uitgetypt. Daarna hebben we irrelevante tekst geschrapt en de overige tekst opgedeeld in fragmenten. Vanuit deze fragmenten hebben we labels gemaakt en deze weer onderverdeeld onder kernlabels.

Stap 5: Gegevens analyseren en gebruiken in de trainingen.

De fragmenten en labels hebben we gebruikt om de deelvraag van hoofdstuk zeven te beantwoorden. Deze luidt als volgt: *‘Hoe gaan wij de medewerkers trainen om de aspecten vanuit de methode Kaleidoscoop te gaan gebruiken in de praktijk van het kinderdagverblijf?’*.

Door de input vanuit de medewerkers kregen wij de mogelijkheid een gefundeerde training te ontwerpen waardoor we de medewerkers kunnen trainen in de onderwerpen die ze mede zelf hebben aangegeven.

2.5 Methode literatuuronderzoek

2.5.1 Literatuurstudie methode Kaleidoscoop

Naast het gebruik van interviews hebben wij er ook voor gekozen om literatuur te gebruiken als bron van informatie voor ons project. Literatuurstudie houdt in dat er wordt gezocht naar beschikbare relevante geschreven of gesproken informatie die gebruikt kan worden in de verantwoording en beantwoording van de deelvragen. Bij een literatuuronderzoek bestudeer je wat er geschreven is over een onderwerp. Het bestaat uit een fasering van vier stappen; oriëntatie, planning, uitvoering en controle¹⁵. Literatuurstudie was heel geschikt voor de onderbouwing van de trainingsdagen. Door ons te verdiepen in de methode Kaleidoscoop hebben wij inzicht gekregen in deze methode en hebben we kennis vergaard die we op een vereenvoudigde manier over konden brengen naar de medewerkers in de trainingen. Zonder literatuuronderzoek zou onze kennisoverdracht niet beschikken over de kennis die we nodig hadden om de medewerkers aan te sporen methodisch te werken. In de methode Kaleidoscoop zijn namelijk verschillende werkwijzen beschikbaar (dagprogramma, observatielijsten) die het methodisch werken overzichtelijk en werkbaar maken voor de medewerkers.

2.5.2 Proefpersonen of respondenten

De groep

Deze onderzoeksmethode heeft ons geholpen om uitspraken te kunnen doen over en keuzes te maken uit de onderwerpen van de methode Kaleidoscoop die we hebben behandeld met de groep medewerkers tijdens de trainingsdagen.

¹⁵ Website bezocht op 19 april 2011: <http://www.newton-online.nl/newton3/pagina.asp?pagkey=58858>

Door de literatuur vanuit de methode te onderzoeken, werden wij in staat gesteld deze te selecteren en in een vorm te gieten die de medewerkers van het kinderdagverblijf aansprak. Naar aanleiding van de deelvraag in hoofdstuk vijf van het document hebben wij deze literatuurstudie gedaan.

Deze deelvraag luidt als volgt:

‘Welke aspecten vanuit de methodiek Kaleidoscoop zijn geschikt voor de bestaande situatie op het kinderdagverblijf?’. De *centrale onderzoekseenheid* gaat over het onderzoeken van de onderwerpen die tijdens de training naar voren zijn gekomen in de vorm van het overbrengen van belangrijke theorie aan de medewerkers. Door middel van het bestuderen van de literatuur hebben wij deze onderwerpen gekozen en uitgewerkt. De *context* van deze onderzoekseenheid omvat de methode Kaleidoscoop. Het is van belang in deze context te vermelden dat de samenstellende elementen bestaan uit meegenomen literatuur uit Nederland over de methode Kaleidoscoop en onze eigen creatieve invulling daarvan in de vorm van trainingen.

De selectie

We hebben in Nederland een aantal boeken besteld over de methode Kaleidoscoop. Deze boeken hebben we geselecteerd aan de hand van de vraagstelling vanuit de instelling: het stimuleren van de taalontwikkeling van de kinderen.

Samenstelling van de steekproef

Voor dit literatuuronderzoek hadden we de kans om nog wat meer *saturatie* te verkrijgen. We hebben een aantal boeken van de methode Kaleidoscoop meegenomen vanuit Nederland, maar we zijn erachter gekomen dat er sinds kort een speciaal boek is uitgebracht voor de module ‘Taal en Geletterdheid’ inclusief een werkboek voor de medewerkers. Het is jammer dat we deze niet mee konden nemen naar Suriname.¹⁶

2.5.3 Overzicht meetinstrumenten

We zijn in staat gesteld om de literatuur van de methode Kaleidoscoop te selecteren aan de hand van gesprekken met onze begeleidster. Daarin kwamen onderwerpen naar voren die we konden gaan overbrengen aan de medewerkers. Daarnaast hebben we een interview gedaan, waarin ook een aantal punten naar voren kwamen die we mee konden nemen in onze informatie overdracht aan medewerkers.

2.5.4 Procedure

We hebben stapsgewijs het literatuuronderzoek gedaan, wat ook wel de procedure genoemd wordt.¹⁷

Stap 1, Oriëntatie: Interview met opdrachtgever en interviews met medewerkers

Door middel van een interview met onze opdrachtgever en interviews met alle medewerkers hebben wij een beeld gekregen van het te onderzoeken onderwerp. We hadden eerste een goed beeld nodig van het onderwerp, voordat we echt specifiek informatie konden gaan zoeken.

Stap 2, Planning: Analyseren van informatie

We hebben de informatie die in het gesprek en de interviews naar voren kwam goed doorgelezen en de interviews gelabeld. Op die manier hebben we een goed beeld gekregen van het onderwerp van ons project.

¹⁶ Baarda, Dr. D.B., de Goede, Dr. M.P.M., Teunissen, Dr. J. (Red.).(2005). Welke situatie, persoon of groep kies ik? In *Basisboek kwalitatief onderzoek*. (pp. 141-167). Groningen/Houten: Wolters- Noordhoff bv.

¹⁷ Zie bijlage R: Procedure literatuuronderzoek

Stap 3, Uitvoering: Doorlezen en selecteren van theorie

Met het onderwerp in onze gedachten hebben we de theorie boeken van de methode Kaleidoscoop doorgenomen en alles wat nuttig was voor de trainingen aan de medewerkers geselecteerd.

Stap 4, Controle: Theorie bundelen en verwerken

De overgebleven theorie hebben we gebundeld en in een training verwerkt. We hebben een versie voor de medewerkers gemaakt met aangepaste eenvoudige taal en een versie voor de scriptie.

2.6 Methode observeren

2.6.1 Observatie interactie

De derde onderzoeksmethode is de observatie. We hebben hiervoor gekozen, omdat we *specifiek gedrag* wilden observeren. Namelijk de interactie tussen de medewerker en de kinderen. Dit om te onderzoeken welke aspecten van de taalontwikkeling veel of juist weinig naar voren kwamen in deze interactie. Een voordeel van het doen van een observatie is de *directheid* van de waarneming. Daar komt ook bij dat de waarneming in de *natuurlijke context* plaatsvindt. In het geval van ons onderzoek vond de observatie plaats in de twee verschillende groepen van het kinderdagverblijf. Dit zorgt ervoor dat de *betrouwbaarheid* en *ecologische validiteit* verhoogd kunnen worden. Ecologische validiteit heeft te maken met de juistheid van de onderzoeksbevindingen.

Het gaat daarbij om de vraag in hoeverre de onderzoeksbevindingen een goede weergave vormen van datgene wat zich feitelijk in de praktijk afspeelt. Door middel van een observatie kan een hoge validiteit worden gewaarborgd, omdat het een zichtbare weergave geeft van wat er zich in de praktijk afspeelt. Een extra reden om een observatie te doen in plaats van dit stukje onderzoek in een interview te bevragen, is dat wanneer het om gedrag gaat, mensen zelf vaak slecht weten wat ze doen.

Daarnaast hebben wij ervoor gekozen om een *gestructureerde observatie* te doen. We hebben hiervoor gekozen, omdat we graag een *checklist* wilden gebruiken om verschillende vormen van interactie waar te nemen. Op die manier werd voor ons duidelijk op welke gebieden van de taal de kinderen genoeg aandacht krijgen en welke gebieden meer aandacht zouden moeten krijgen.¹⁸

2.6.2 Proefpersonen of respondenten

De groep

Wij hebben twee groepen personen geobserveerd. De eerste was een groep kinderen van twee tot drie jaar met een medewerker. De tweede was een groep kinderen van drie tot vier jaar met een medewerker. De observatie vond plaats in het lokalen waar de groepen zich elke dag bevinden. We hebben vooral gekeken naar de houding en interactie van de medewerker ten opzichte van de kinderen. Daarna hebben we ook kort de reactie van de kinderen beschreven. We hebben deze observatie gedaan naar aanleiding van de deelvraag in hoofdstuk vier van het document. Deze deelvraag luidt als volgt: *‘Wat wordt er nu gedaan aan de stimulering van de taalontwikkeling van de kinderen op het kinderdagverblijf van stichting ‘Weid Mijn Lammeren’?’*.

De *centrale onderzoekseenheid* gaat over het onderzoeken van de vormen van interactie en communicatie van de medewerker met de kinderen. De *context* van deze onderzoekseenheid omvat het lokaal van het kinderdagverblijf. De *samenstellende elementen* bestaan uit de kinderen zelf, de medewerker en een van ons als observator.

De selectie

We hebben twee groepen kinderen geselecteerd. Omdat de methode Kaleidoscoop vooral gericht is op kinderen van twee tot vier jaar hebben we ervoor gekozen twee groepen te observeren in deze leeftijdscategorie.

¹⁸ Baarda, Dr. D.B., de Goede, Dr. M.P.M., Teunissen, Dr. J. (Red.).(2005). Observeren, hoe doe ik dat? In *Basisboek kwalitatief onderzoek*. (pp. 261-299). Groningen/Houten: Wolters- Noordhoff bv.

Samenstelling van de steekproef

Deze proef is gedaan op een ochtend in twee verschillende groepen. Er is daardoor een realistisch beeld geschetst van de interactie tussen de medewerker en de kinderen en het aanbod van activiteiten op het gebied van taal. Er is een hoog niveau van *saturatie* bereikt. Dit had nog wat hoger kunnen worden door vaker een observatie te doen.¹⁹

2.6.3 Overzicht meetinstrumenten

Om te meten in hoeverre de interactie tussen de medewerker en de kinderen actief is, hebben we een observatieschema gebruikt.²⁰ In dit schema komt naar voren dat we twee minuten per halfuur een observatie hebben gedaan naar de interactie. Daarnaast hebben we ook activiteiten geobserveerd aan de hand van een observatieschema.²¹ We hebben per halfuur gekeken welke activiteiten er werden gedaan op het gebied van taal- en geletterdheid.

2.6.4 Procedure

We hebben stapsgewijs observaties gedaan, dat wordt in deze procedure beschreven.

Stap 1: Observatieschema's maken.

Om een goed beeld van de interactie tussen medewerker en kinderen te verkrijgen, hebben we een topic lijst gemaakt met vormen van interactie. Aan de hand van deze lijst gingen we de observaties in de klassen doen. Daarnaast hebben we ook verschillende vormen van activiteiten geobserveerd op het gebied van taal (taalvaardigheden, spreekvaardigheden, leesvaardigheden, luistervaardigheden).

Stap 2: Observaties uitvoeren.

De observaties hebben we uitgevoerd op een ochtend. De observatie duurde vier uur en we hebben beiden in een andere klas de observatie gedaan.

Stap 3: Data uitwerken.

Aan de hand van de observaties konden wij een aantal conclusies trekken.

Stap 4: Aanbevelingen formuleren.

Vanuit de conclusies hebben we een aantal aanbevelingen geformuleerd voor de medewerkers die hen kunnen helpen om de taal van de kinderen nog meer te stimuleren.

2.7 Conclusie

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethodes zoals interviews, literatuuronderzoek en observaties. Voor de gehouden interviews is gekozen voor het gedeeltelijk gestructureerde interview, dit om de mogelijkheid tot het geven van toelichting en uitleg vanuit de medewerkers van het kinderdagverblijf gedeeltelijk open te houden. Op die manier is er ruimte ontstaan voor veel input vanuit de medewerkers, maar is er wel richting bepaald in de te verkrijgen informatie. De input vanuit de interviews met medewerkers en de opdrachtgever zijn verwerkt tijdens het ontwerpen van de trainingen. Het literatuuronderzoek heeft een grote bijdrage geleverd aan het verkrijgen van kennis over de methode Kaleidoscoop. Deze kennis hebben is ook overgedragen aan de medewerkers van het kinderdagverblijf. Voor de observaties is gekozen voor de gestructureerde vorm. Dit aan de hand van een checklist. Hierdoor werd een globaal beeld verkregen van de interactie tussen medewerker en kinderen en het doen van taalactiviteiten. De verschillende onderzoeksmethodes bij elkaar hebben geholpen om antwoorden te krijgen op de deelvragen.

¹⁹ Baarda, Dr. D.B., de Goede, Dr. M.P.M., Teunissen, Dr. J. (Red.).(2005). Welke situatie, persoon of groep kies ik? In *Basisboek kwalitatief onderzoek*. (pp. 141-167). Groningen/Houten: Wolters- Noordhoff bv.

²⁰ Zie bijlage E1: Observatieschema's interactie

²¹ Zie bijlage E2: Observatieschema's activiteiten

Hoofdstuk 3

Resultaten uit het onderzoek

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geven wij een beschrijving van de resultaten van ons onderzoek. We richten ons hierbij op de drie verschillende onderzoekstypen; literatuur, interviews en observatie. De eerste onderzoeksmethode behoort tot het literatuuronderzoek, de laatste twee behoren tot het praktijkonderzoek. In dit hoofdstuk kunt u lezen wat onze bevindingen zijn naar aanleiding van het gedane onderzoek.

3.2 Resultaten uit het literatuuronderzoek

3.2.1 Methode Kaleidoscoop

In het literatuuronderzoek²² hebben wij ons gericht op de literatuur van de methode Kaleidoscoop. Wij hebben delen van deze methode geïntroduceerd en geïmplementeerd in het kinderdagverblijf. Vanuit deze methode zijn er een aantal belangrijke begrippen die we door middel van de trainingen aan de medewerkers kenbaar hebben gemaakt.

- Actief leren

Het is van groot belang dat kinderen de mogelijkheid krijgen om actief te leren. Vanuit de methode Kaleidoscoop worden er een aantal voorwaarden gegeven waardoor een kind actief kan leren. Het is goed dat de medewerkers van het kinderdagverblijf deze voorwaarden begrijpen, zodat ze zelf ook deze voorwaarden kunnen scheppen voor de kinderen.

- Sleutelervaringen

Sleutelervaringen zijn belangrijke leermomenten in het leven van een kind. De vijf sleutelervaringen van de categorie 'Taal en Geletterdheid' vormen een goede basis voor de medewerkers om na te gaan of de kinderen op alle gebieden worden gestimuleerd in hun taalontwikkeling.

- Uitdagende speelleeromgeving

Om uitgedaagd te worden om te spelen, hebben kinderen een omgeving nodig waarin zij vrij kunnen spelen, ontdekken en waarin ze worden uitgedaagd. Een kinderdagverblijf moet de kinderen voldoende uitdaging bieden om te leren.

- Dagschema

Vanuit de methode Kaleidoscoop wordt aangeraden om in een kinderdagverblijf te werken met een dagschema. Door dagelijks vaste (taal)activiteiten te plannen met kleine of grote groepen kinderen wordt de ontwikkeling van het kind gestimuleerd. Daarnaast is het goed voor kinderen om elke dag een vast ritme te hebben.

- Interactie kind en volwassene

Een actieve interactie tussen volwassenen en kinderen is nodig voor het stimuleren van de taalontwikkeling van de kinderen. Er worden tips aangedragen die de medewerkers daarbij kunnen helpen.

- Samenwerking in het team

Het is belangrijk dat als medewerkers samen moeten werken ze ook goed kunnen samenwerken. Als ze elkaar vertrouwen en steunen, heeft dat een positieve invloed op de (ontwikkeling van de) kinderen. Samen staan voor het werken met een methode is nodig om deze houdbaar te maken. Een goede teamsamenwerking waarin openheid en overleg een plaats innemen is van belang.

- Samenwerking met ouders

Kaleidoscoop ziet ouders als partners bij de ontwikkeling van hun kind in het kinderdagverblijf. Dit partnerschap kunnen pedagogisch medewerkers concreet invullen door helder te communiceren met de ouders en met hen samen te werken.

²² Zie hoofdstuk 5 voor uitkomsten literatuuronderzoek

Het is goed dat de ouders van de kinderen op de hoogte zijn van het werken met de methode Kaleidoscoop. Op die manier weten de ouders wat er op het kinderdagverblijf gaande is en kunnen zij eventueel betrokken worden bij de taalstimulering van hun kind(eren). De ouders zijn immers de personen die van heel dichtbij de ontwikkeling van hun kind meemaken.

Doordat wij ons verdiept hebben in de methode Kaleidoscoop, ons literatuuronderzoek voor dit project, hebben wij een goed beeld gekregen van de verschillende werkwijzen die de methode aanreikt.

3.3 Resultaten uit het praktijkonderzoek

3.3.1 Interviews

Naast een literatuurstudie, hebben wij ook interviews gedaan met alle medewerkers van het kinderdagverblijf en met de opdrachtgever.²³ Door middel van deze vorm van onderzoek wilden wij input krijgen vanuit de medewerkers en de opdrachtgever voor de twee trainingdagen. We vonden het van belang te weten wat de medewerkers zien aan problemen betreffende de taal- en geletterdheid bij de kinderen, of er een behoefte is aan een vast dagprogramma, in hoeverre de methode Kaleidoscoop bekend is en op wat voor manier de medewerkers graag getraind zouden willen worden en welke onderwerpen er in de training naar voren zouden moeten komen. Er zijn hierin verschillende kernlabels naar voren gekomen.

Aanwezige taal- problemen

De problemen die de medewerkers ervaren bij de kinderen op het gebied van taal.

Vanuit de interviews is naar voren gekomen dat de problemen die de medewerkers ervaren bij de kinderen op het gebied van taal vooral zijn dat sommige kinderen bijna niet tot geheel niet praten. Daarnaast komt naar voren dat de kinderen een andere taal spreken, traag zijn in het leren van de taal en dat de kinderen moeite hebben met verstaan of begrijpen van de taal.

We hebben daarna door middel van een aantrekkelijk activiteitenaanbod de mogelijkheid gecreëerd dat de kinderen spelenderwijs gestimuleerd worden tot het gebruik van taal.

Doelen medewerkers

De doelen die de medewerkers hebben wat betreft dit project.

Vanuit de interviews is naar voren gekomen dat de doelen die de medewerkers hebben met dit project zijn dat zij verbetering willen zien, resultaten willen bereiken, verder willen ontwikkelen, meer alert willen zijn op het kind en de kinderen meer zelfstandig willen maken.

We hebben daarna de medewerkers actief getraind in het inzicht hebben in hun eigen houding en interactie met de kinderen.

Vast dagprogramma

Inventarisatie van de mening van de medewerkers over het werken met een vast dagprogramma.

Vanuit de interviews is naar voren gekomen dat er vier medewerkers positief zijn over een vast dagprogramma, een medewerker vindt het niet nodig omdat er naar haar mening al een dagprogramma is. En er is iemand die er nog niet een heel uitgesproken mening over heeft.

Daarnaast worden er suggesties gegeven voor het dagprogramma, er wordt genoemd dat er een verschil moet zijn in de activiteiten voor de jongere en de oudere kinderen.

We hebben daarna een dagprogramma ontwikkeld voor de verschillende leeftijdsgroepen. Elke groep heeft een dagprogramma waarin verschil is in inhoud voor de jongere en oudere kinderen. Taal heeft in dit dagprogramma een vaste plaats, bijvoorbeeld door het kringgesprek voor de drie- vier jarigen, het dagelijks zingen en het voorlezen van een wekelijks verhaal.

²³ Zie bijlage C1,2,3 en D1,2,3: Interviews en kernlabels medewerkers en opdrachtgever

Bekendheid Kaleidoscoop

De mate waarin de methode Kaleidoscoop bekend is bij de medewerkers.

Vanuit de interviews is naar voren gekomen dat de methode Kaleidoscoop bij vier medewerkers niet bekend is en bij twee medewerkers een beetje bekend.

De vier medewerkers hadden er nog nooit van gehoord. De andere twee medewerkers hadden vooraf met de opdrachtgever gesproken over de methode waardoor ze al enige voorkennis hadden verkregen. We hebben daarna aan de medewerkers uitgelegd wat de methode Kaleidoscoop is en inhoudt tijdens de eerste trainingsdag.

Inhoud trainingen

Inventarisatie van de wensen van de medewerkers met betrekking tot de inhoud van de trainingsdagen.

Vanuit de interviews is naar voren gekomen dat de medewerkers verschillende wensen hebben voor de inhoud van de trainingsdagen. Ze zouden graag zowel theorie als praktijk willen krijgen. Ze zouden het willen hebben over het doen van activiteiten zoals poppenkast, tekeningen, tellen, spelletjes doen, vertellen, zingen en liedjes en kringspelletjes. Ze willen leren over houding zoals hoe kinderen te boeien, hoe begrijpelijk te zijn, hoe zich te presenteren, hoe te communiceren met de kinderen. Daarnaast verwachten ze een uitleg van de methode Kaleidoscoop en theorie over de taalontwikkeling. We hebben er daarna voor gekozen elke trainingsdag te beginnen met een stuk theorie en de middag te gebruiken voor het oefenen in de praktijk.

Vorm trainingen

Inventarisatie van de wensen van de medewerkers met betrekking tot de vorm van de trainingsdagen.

Vanuit de interviews is naar voren gekomen dat de medewerkers de volgende elementen graag in de training terug wilden zien; theorie, discussie, rollenspelen, behandelen van voorbeelden van kinderen, advies en praktijk. We hebben daarna de verschillende wensen van de medewerkers verwerkt in de twee trainingsdagen. Zo hebben we een stuk theorie verteld, gediscussieerd met elkaar over verschillende onderwerpen, voorbeelden van kinderen gebruikt en rollenspellen gedaan.

3.3.2 Observaties

We hebben ook observaties gedaan in twee verschillende groepen van het kinderdagverblijf. In de 2-jarigen groep en de 3-4 jarigen groep. We wilden meer inzicht krijgen in de interactie tussen de medewerker en de kinderen²⁴ en in de activiteiten²⁵ die werden aangeboden op het gebied van taal.

Vanuit de observaties over interactie zijn een aantal positieve resultaten gekomen:

De medewerkers besteden voldoende aandacht aan praten tegen de kinderen, verwachtingen uitspreken, zinnen herhalen wanneer nodig, stemvolume, congruentie en het aankijken van het kind tijdens het praten. De emoties van de kinderen werden wisselend opgevangen. Een keer was er wel een passende reactie van de medewerker (knuffel, troost), de andere keer werd er niet op ingegaan. Tijdens het zingen is de expressie van de medewerkers duidelijk. In andere situaties, bijvoorbeeld uitleg geven, is de mimiek minder expressief.

Vanuit de observaties van de activiteiten zijn een aantal positieve resultaten gekomen:

De namen van de kinderen werden aan het begin van de dag voorgelezen, waarna de kinderen daar een reactie op gaven. Vooral in de ochtend werden er een aantal liedjes met de kinderen gezongen en daar bewegingen bij gemaakt. Op het gebied van schrijfvaardigheden mochten de kinderen in een blad knippen. Ook kreeg een ziek kind een boek aangeboden om te bekijken.

²⁴ Zie bijlage E1: Observatieschema's interactie

²⁵ Zie bijlage E2: Observatieschema's activiteiten

De observaties op het gebied van interactie en de taalactiviteiten heeft ons een realistisch beeld gegeven van de situatie in twee groepen van het kinderdagverblijf. Naast de positieve resultaten, hebben we ook een aantal tips en aanbevelingen kunnen geven aan de medewerkers van het kinderdagverblijf.²⁶ Deze tips hebben we ook weer verwerkt in de trainingen die we aan de medewerkers hebben gegeven.

3.4 Conclusie

We kunnen hieruit concluderen dat er zeker resultaten zichtbaar zijn geworden vanuit het onderzoek dat wij hebben gedaan. Door middel van drie verschillende soorten onderzoek hebben wij alle kanten van de situatie op het kinderdagverblijf kunnen ontdekken en belichten.

Vanuit de interviews met de medewerkers en de opdrachtgever is naar voren gekomen dat er daadwerkelijk taalproblemen zijn bij de kinderen. Elke medewerker weet dit te benoemen.

Daarnaast is er vanuit de observaties naar voren gekomen dat de interactie tussen de medewerkers en de kinderen wisselend actief is. Het zou goed zijn als deze nog actiever wordt, zodat de kinderen nog meer gestimuleerd worden tot praten. Vanuit de observaties van de activiteiten is naar voren gekomen dat er wel wat taalactiviteiten worden ondernomen met de kinderen, maar dat deze niet met vaste regelmaat voorkomen.

²⁶ Zie hoofdstuk 4 voor tips en aanbevelingen

Hoofdstuk 4

‘Wat wordt er nu gedaan aan het stimuleren van de taalontwikkeling van de kinderen op het kinderdagverblijf van stichting ‘Weid Mijn Lammeren?’

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk komt naar voren wat er bij de start van het project al werd gedaan aan het stimuleren van de taalontwikkeling bij de kinderen. Dit is bewust voor de trainingen onderzocht. Met als doel om de inhoud van de trainingen zo goed mogelijk bij de bestaande situatie aan te laten sluiten. Door middel van een gestructureerde observatie hebben wij hier een realistisch beeld van gekregen.

4.2 De observaties

We hebben ervoor gekozen om een ochtend lang te observeren in twee groepen van het kinderdagverblijf. De groep van de twee tot drie jarigen en de groep van de drie tot vier jarigen. We hebben twee onderwerpen gekozen: de interactie tussen de medewerker en de kinderen en de activiteiten op het gebied van taal- en geletterdheid²⁷. We hebben gekozen voor de ochtend omdat op deze tijd vooral activiteiten worden ondernomen met de kinderen. In de middag zijn de kinderen aan het rusten en kunnen zij vrij spelen. We hebben aan het begin van elk halfuur telkens een keer twee minuten geobserveerd aan de hand van de twee observatieschema's. De uitkomsten van deze observaties zijn de onderbouwing van de trainingen die wij hebben ontworpen voor de medewerkers en de aanbevelingen die wij aan het kinderdagverblijf hebben gegeven.

4.3 De uitkomsten van de observaties van de interactie met de kinderen

4.3.1 Positieve resultaten

Er wordt over het algemeen veel tegen de kinderen gepraat. Er wordt het kind duidelijk verteld wat er verwacht wordt en dit wordt herhaald wanneer dat nodig is. Er wordt goed geluisterd naar de vragen van de kinderen en er wordt reactie gegeven. Het is goed dat de medewerkers hun stem luider gebruiken wanneer ze iets verwachten van een kind. De congruentie (verhouding in de lichaamshouding en de bedoeling van de boodschap) hierin is ook duidelijk, bijvoorbeeld een vinger omhoog houden als een kind moet luisteren. Er wordt wisselend omgegaan met de emoties van de kinderen. In de ene situatie werd er op een huilend kind gereageerd door het kind aandacht te geven en te troosten. In een andere situatie werd er niet op gereageerd. De kinderen worden over het algemeen aangekeken wanneer ze worden aangesproken. Het is opvallend dat vooral tijdens het zingen de expressie van de medewerkers heel duidelijk is. In andere situaties is de mimiek regelmatig niet expressief.

4.3.2 Aanbevelingen

Het is opvallend dat er vaak vragen en opmerkingen in opdrachtvorm aan de kinderen worden gegeven, zoals: ‘Opruimen’. Daarnaast wordt er weinig benoemd wat een kind aan het doen is. Het is juist van belang dit wel te doen als medewerker. Door het voor hen te benoemen leren de kinderen wat ze aan het doen zijn en horen zij (nieuwe) woorden die ze zelf leren herkennen en eventueel na gaan praten. De interactie tussen de kinderen wordt vrijwel niet gestimuleerd door de medewerkers, alleen tijdens het zingen van een liedje. Het is wisselend wat betreft het vragen stellen aan de kinderen. Er wordt soms een vraag gesteld, maar er wordt bijna nooit doorgevraagd. Het vragen stellen en doorvragen mag veel meer voorkomen. Op die manier zullen kinderen meer gaan praten en daardoor een grotere woordenkennis krijgen.

²⁷ Zie bijlage E2: Observatieschema Activiteiten

Ook tijdens andere momenten op de dag mag deze interactie meer gestimuleerd worden door de medewerkers. De mimiek van de medewerker is belangrijk wanneer er een boodschap aan het kind wordt gegeven. Dit mag duidelijker. Daarnaast mag er tijdens het eten niet gepraat worden. Dit is een cultuurgebonden regel, maar het bevordert niet de interactie tussen de medewerker en de kinderen en de kinderen onderling.

Naar aanleiding van deze observaties hebben we een aantal tips geformuleerd voor de medewerkers. Deze tips zijn bedoeld om de medewerkers een houvast te geven in hoe de interactie met de kinderen aan te pakken.

Tips voor de medewerkers:

- Als u een kind een opdracht wilt geven, doe dit dan door gebruik te maken van een hele zin. Bijvoorbeeld: Niet: 'Opruimen!', maar: 'Ik wil dat jullie nu allemaal de spullen (auto's, knuffels, blokken) gaan opruimen'.

- Benoem wat een kind aan het doen is.

Bijvoorbeeld: 'Ik zie dat je met de blokken aan het spelen bent' of 'Wat goed dat je zo netjes aan het opruimen bent'.

- Stimuleer de interactie tussen de kinderen.

Stel vragen aan de kinderen over wat ze aan het doen zijn en wat hen bezighoudt. Vraag ook door.

- Let op uw mimiek wanneer u tegen een kind praat.

Laat duidelijk merken in uw gezicht en gebaren wat u ook in woorden zegt. Kijk de kinderen aan wanneer u tegen hen praat.

4.4 De uitkomsten van de observaties van de activiteiten

4.4.1 Positieve resultaten

Ook hebben we geobserveerd welke activiteiten er op een ochtend worden gedaan met de kinderen op het gebied van taal- en geletterdheid.²⁸ Op het gebied van de spreekvaardigheden werd er veel gedaan in het eerste uur van de ochtend. De namen van de kinderen werden voorgelezen en er werd een reactie van elk kind gevraagd. Er werden liedjes met de kinderen gezongen, waar bewegingen bij werden gemaakt. Op het gebied van de schrijfvaardigheden mochten de kinderen in een blad knippen ter bevordering van de motoriek. Een ander kind maakte een werkje af dat nog niet was gemaakt. Op het gebied van leesvaardigheden werd aan een ziek kindje een boek aangeboden.

4.4.2 Aanbevelingen

Naar aanleiding van deze observaties hebben we een aantal tips geformuleerd voor de medewerkers. Deze tips zijn bedoeld om de medewerkers een houvast te geven in hoe de interactie met de kinderen aan te pakken in de vorm van activiteiten.

Tips voor de medewerkers:

- Stimuleer de spreekvaardigheden van de kinderen nog meer door hen geregeld en gericht vragen te stellen, bijvoorbeeld in een kringgesprek aan het begin van de dag.
- Stimuleer de spreekvaardigheden van de kinderen nog meer door regelmatig met hen te zingen. Ook later in de ochtend en middag.
- Stimuleer de schrijfvaardigheden van de kinderen door hen regelmatig schrijf, teken en kleuractiviteiten aan te bieden. Minimaal drie keer per week.
- Stimuleer de leesvaardigheden van de kinderen door hen op een vast moment van de dag voor te lezen uit een boek. Laat hen ook zelf kennismaken met boeken en plaatjes, bijvoorbeeld in een 'boekenhalfuurtje'.

²⁸ Zie bijlage E2: Observatieschema activiteiten

4.5 De betrouwbaarheid van de observaties

Deze observatie kan in zijn geheel als betrouwbaar gezien worden. We hebben beiden in een verschillende groep een observatie gedaan en in beiden groepen konden wij vrijwel dezelfde aanbevelingen geven aan de medewerkers. Daarnaast hebben wij telkens twee minuten per halfuur een observatie gedaan, zodat een realistisch beeld van de ochtend werd geschetst.

Onze observatie was niet geheel blanco, omdat wij weleens vaker in de groepen hebben gekeken. Tijdens die momenten kwamen ook dezelfde punten tegen tijdens de observatie van deze ochtend. We hebben geen participerende rol ingenomen tijdens het observeren, omdat anders de kans bestond dat wij de bestaande situatie sterk zouden beïnvloeden. De betrouwbaarheid verliest wel een klein deel van zijn geldigheid doordat we maar een dag van de week hebben geobserveerd. Daarnaast zal de interactie tussen de medewerker en de kinderen ook anders zijn wanneer er een andere medewerker de groep leidt.

De persoonlijkheden van de medewerkers zijn dus ook bepalend voor de mate van interactie met de kinderen en het enthousiasme om juist veel of weinig activiteiten met de kinderen te ondernemen.

4.6 Conclusie

Wij kunnen concluderen dat de medewerkers van het kinderdagverblijf competent zijn in het aangaan van interactie met de kinderen. Op bepaalde punten ontbreekt nog wel bepaalde kennis of vaardigheid, zoals het benoemen wat het kind aan het doen is, het meer stimuleren van de interactie tussen de kinderen en het stellen van vragen en doorvragen. Het is belangrijk om dit te doen, zodat de kinderen de ruimte krijgen om te vertellen en hun activiteiten en gedachten leren verwoorden. Vanuit de Kaleidoscoop wordt dit ook benadrukt in de sleutelervaringen.²⁹

Daarnaast worden er zeker activiteiten ondernomen met de kinderen op het gebied van taalvaardigheden- en geletterdheid. Maar er kan meer worden gedaan om de taal te stimuleren. Er zijn namelijk nog steeds kinderen op het kinderdagverblijf die achterlopen in hun taalontwikkeling en de Nederlandse taal niet of nauwelijks spreken.

Het is goed om de kinderen meer schrijf activiteiten aan te bieden en meer met de kinderen te lezen of de kinderen zelf het lezen te laten ontdekken. Door de kinderen zelf boekjes te geven, maken ze op een ongedwongen manier kennis met woorden en plaatjes. Op die manier is de kans klein dat ze aversie ontwikkelen voor lezen. Om dit lezen gestructureerd vast te leggen, hebben wij naar aanleiding van deze observatie het dagprogramma geïntroduceerd. Dit is een vast programma die door de methode Kaleidoscoop wordt aanbevolen aan kinderdagverblijven. In het door ons verder ontworpen programma nemen activiteiten op het gebied van taal- en geletterdheid een permanente plaats in. Op die manier leren de medewerkers op een methodische wijze werken met het aanbieden van activiteiten op het gebied van taal- en geletterdheid.

²⁹ Sleutelervaring 1: Met anderen praten over ervaringen van persoonlijke betekenis. Zie hoofdstuk 5 voor een uitgebreide uitleg over de sleutelervaringen.

Hoofdstuk 5

'Welke aspecten vanuit de methode Kaleidoscoop zijn geschikt voor de bestaande situatie op het kinderdagverblijf?'

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk hebben wij de theorie van de methode Kaleidoscoop welke relevant is voor de situatie op het kinderdagverblijf van stichting 'Weid Mijn Lammeren' verzameld. Wij geven per onderdeel van de theorie een uitleg van het onderdeel zelf; een verantwoording waarom wij dit onderdeel relevant achten om over te brengen naar de medewerkers van het kinderdagverblijf; op welke manier wij het overgebracht hebben en tenslotte hoe de medewerkers het in de praktijk kunnen inzetten.

5.2 Achtergrond van de methode Kaleidoscoop

Kaleidoscoop is een educatieve methode voor jonge kinderen van 0-6 jaar, die naar het kinderdagverblijf, de peuterspeelzaal en groep 1 en 2 van het basisonderwijs gaan. De methode is ook uitgewerkt voor groep 3 en verder van het basisonderwijs, zodat een doorgaande ontwikkelingslijn mogelijk is. Kaleidoscoop is gebaseerd op het Amerikaanse programma HighScope, dat wereldwijd goede resultaten boekt, ook op de langere termijn³⁰. Kaleidoscoop is een erkend programma voor voor- en vroegschoolse educatie (vve), bedoeld voor kinderen met risico op taal- en andere ontwikkelingsachterstanden. Het programma gaat steeds uit van de mogelijkheden, de motivatie en het eigen initiatief van kinderen en bevordert aldus hun zelfstandigheid. Het programma richt zich op een brede ontwikkeling van jonge kinderen, waarbij spelen centraal staat.³¹

Zoals u ook al in de contextbeschrijving kon lezen biedt het kinderdagverblijf opvang aan kinderen van 0-4 jaar. In veel gevallen hebben de kinderen het risico op of al problemen met de taal, doordat er in hun gezin geen of weinig Nederlands wordt gesproken. Daarnaast zijn het gezonde kinderen met veel eigen initiatief en motivatie om te leren, wat ook in de Kaleidoscoop word aangemoedigd. De doelstelling van het programma sluit in deze opzichten dus goed aan bij de situatie op het kinderdagverblijf.

5.3 Actief leren

Actief leren is de kern van Kaleidoscoop. Het komt vanuit het onderstaande standpunt dat de Kaleidoscoop heeft van kinderen:

'Kinderen hebben een grote drang om zich te ontwikkelen. Ze zijn van nature nieuwsgierig en leergierig, ze gaan op ontdekkingsstocht en willen de wereld om hen heen verkennen en leren kennen. De eerste levensjaren van kinderen zijn een periode met ongekend veel ontwikkelingsmogelijkheden. Neurobiologisch onderzoek laat zien dat de hersenontwikkeling in die eerste jaren heel snel gaat. De ervaringen die kinderen opdoen, oefenen een blijvende invloed uit op de taal, cognitieve en emotionele ontwikkeling.'

De Kaleidoscoop geeft vervolgens een aantal voorwaarden voor het actieve leren:

- Kinderen hebben de beschikking over uiteenlopende interessante materialen;
- Ze kunnen die materialen gebruiken, onderzoeken en ermee spelen zoals zij dat willen;
- Ze kunnen hun eigen doelen stellen, zelf bepalen waarmee ze willen spelen en wat ze gaan doen;

³⁰ Op de website van High- Scope (www.highscope.org) staat meer informatie over de lange termijn onderzoeken, The High/Scope Perry Preschool Studies.

³¹ Eindredactie Schonewille, J. (2008). *Actief leren met baby's, dreumesen en peuters. Werken met Kaleidoscoop in kinderdagverblijven*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

- De volwassenen respecteren de taal van de kinderen. De kinderen laten op hun eigen wijze weten, verbaal of non- verbaal, wat ze aan het doen zijn en wat ze hebben gedaan;
- De volwassenen ondersteunen wat de kinderen doen. Ze helpen hen hun spel uit te breiden door met hen te praten, mee te doen aan hun spel en hen te ondersteunen bij het oplossen van problemen.

Aan de hand van deze voorwaarden word de hele methode vormgegeven. Het is daarom van groot belang voor het slagen van het project dat de medewerkers deze visie op actief leren van kinderen weten en daardoor ook kunnen naleven.

5.4 Sleutelervaringen

5.4.1 Tien categorieën

De Kaleidoscoop werkt daarnaast ook met het begrip 'sleutelervaringen'. Met dit begrip worden de momenten aangegeven in het dagelijks leven van een kind die van cruciaal belang zijn voor zijn ontwikkeling. De sleutelervaringen geven een beeld van wat jonge kinderen doen en welke kennis en vaardigheden ze verwerven. Gezamenlijk bestrijken de sleutelervaringen de brede ontwikkeling van jonge kinderen. De sleutelervaringen voor kinderen tot 4 jaar zijn onderverdeeld in tien categorieën:

1. Zelfbewustzijn
2. Sociale relaties
3. Creatieve representatie
4. Beweging
5. Muziek
6. Taal en Geletterdheid
7. Voorwerpen onderzoeken
8. Ontluikend gevoel voor hoeveelheid en getal
9. Ruimte
10. Tijd

In dit onderzoek zullen we ons specifiek gaan richten op de categorie 'Taal en geletterdheid'. Dit vanuit het gegeven dat wij de medewerkers met behulp van de methode Kaleidoscoop gaan trainen hoe zij de kinderen nog meer kunnen stimuleren in hun taalontwikkeling.

5.4.2 Categorie Taal en Geletterdheid

Vanaf hun geboorte willen kinderen contact met andere mensen. Ze laten merken wat ze voelen via een steeds ingewikkelder systeem van huiltjes en kreetjes, bewegingen, gebaren en geluiden. Ze zijn uitermate gevoelig voor lichaamstaal en de warme, vriendelijke stem van hun ouders of verzorgers. Ze luisteren naar en reageren op de ordelijke klanken van taal. Ze gaan sociale interacties aan met vertrouwde volwassenen en leeftijdsgenootjes. Tijdens die interacties doen ze nuttige ideeën op: dat communicatie een proces is van geven en nemen; dat er allerlei manieren zijn om jezelf duidelijk te maken, ook zonder woorden; dat vertrouwde mensen interesse hebben voor wat je wilt overbrengen en zeggen.

Sleutelervaringen behorend bij de categorie Taal en Geletterdheid

- Met anderen praten over ervaringen van persoonlijke betekenis
- Voorwerpen, gebeurtenissen en verbanden beschrijven
- Plezier beleven aan taal: naar verhalen en gedichten luisteren, verhalen en rijmpjes verzinnen
- Op verschillende manieren schrijven: tekenen, krabbelen, vormen maken die op letters lijken, zelf bedachte spelling gebruiken, en schrijven op de gebruikelijke manier.

- Op verschillende manieren lezen: tekens en symbolen interpreteren, boeken en andere gedrukte materialen lezen³².

Het taalvermogen van kinderen ontwikkelt zich op natuurlijke wijze in een omgeving, lokaal of speelzaal, die kinderen allerlei gelegenheden biedt om bezig te zijn met gesproken en geschreven communicatie.³³

5.4.3 Het actief leren en de sleutelervaringen in de praktijk

Het stimuleren van de taalontwikkeling door middel van het creëren van een bepaalde omgeving en het werken aan de hand van de sleutelervaringen hebben wij willen inzetten in de praktijk van het kinderdagverblijf.

Training

De medewerkers hebben in de training gehoord over het creëren van een omgeving die actief leren stimuleert. Daarnaast hebben ze gehoord over de sleutelervaringen die kinderen op kunnen doen met betrekking tot taal en geletterdheid. De medewerkers zijn bewust gemaakt van het belang van het opdoen van deze sleutelervaringen en hebben nagedacht over activiteiten die deze sleutelervaringen uitlokken.

Activiteitenboek en activiteiten weekoverzicht

Deze activiteiten en activiteiten die wij zelf hierbij bedacht hebben hierbij hebben geleid tot het maken en presenteren van een activiteitenboek. Dit activiteitenboek kunnen de medewerkers dagelijks gebruiken bij het invullen van de twee speelleer-momenten in het dagprogramma.³⁴ Tijdens de trainingen zijn de medewerkers getraind om de activiteiten uit te voeren, en ook in de praktijk van alle dag zullen ze door ons hierin begeleid worden.³⁵ Dit activiteitenboek hebben we op een apart moment gepresenteerd aan de medewerkers.³⁶ Naast het activiteitenboek, hebben we ook een activiteiten-weekoverzicht gemaakt. Dit is een overzicht waarop de medewerkers de momenten van het speelleer alvast kunnen plannen en invullen voor een hele week. Het formulier biedt ruimte voor vier weekoverzichten.³⁷

Observatieschema

Om de sleutelervaringen zo goed mogelijk op te merken en bij te houden bij de kinderen, hebben we een observatieschema ontworpen en gepresenteerd aan de medewerkers. Hiermee kunnen de medewerkers elke week bijhouden welke sleutelervaringen elk kind heeft meegemaakt. Naar aanleiding van deze observatie kan ook gekeken worden welke sleutelervaringen nog niet veel voorkomen. In het activiteitenboek wordt aangegeven welke sleutelervaringen gestimuleerd worden bij elke activiteitsbeschrijving.³⁸ We hebben dit observatieschema op een apart moment aan de medewerkers van de drie- tot vierjarigen groep gepresenteerd.³⁹

5.5 Uitdagende Speelleeromgeving

Om aan te sluiten bij het actief leren van kinderen is het belangrijk dat de speelleeromgeving van de kinderen uitdagend is. In de theorie wordt ingegaan op de inrichting van de binnenruimte, de materialen en het gebruik van labels.

³² Graves, M. (2003). *Ideeënboek: dagelijks plannen op basis van de sleutelervaringen: het ideeënboek voor leerkrachten en leidsters*. (3^e druk). Utrecht: NIWZ.

³³ Zie bijlage F: Richtlijnen vanuit de Kaleidoscoop voor het creëren van een taalgerichte omgeving

³⁴ Meer informatie over het speelleer leest u in 'Hoofdstuk 5, paragraaf 5, Dagschema'

³⁵ zie bijlage J: Activiteitenboek

³⁶ Zie bijlage M: Presentatie activiteitenboek en sleutelervaringen observatieformulier

³⁷ Zie bijlage K: Activiteiten weekoverzichten

³⁸ Zie bijlage L: Sleutelervaringen observatieformulier

³⁹ Zie bijlage M: Presentatie activiteitenboek en sleutelervaringen observatieformulier

5.5.1 Inrichting binnenruimte

Vanuit Kaleidoscoop wordt het volgende aangeraden. Het is belangrijk dat de ruimte met zorg en aandacht is ingericht. De indeling moet flexibel en toch ordelijk zijn. Kinderen moeten kunnen kiezen en spelen waar ze willen. Kinderen moeten zowel met elkaar als alleen kunnen spelen. Met betrekking tot spelen is het goed om een ruimte te hebben waar de baby's kunnen liggen, rollen, zitten en materialen verkennen.

Voor de peuters is het goed om verschillende hoeken te creëren, bijvoorbeeld een zand en waterhoek, een boekenhoek, een knutselhoek, een bouwhoek, een autohoek/stad, en een huishoek/poppenhoek. Het is goed om te zorgen voor zowel hoeken waarin kinderen kunnen bewegen met hun hele lichaam als voor hoeken waarin kinderen zich kunnen terugtrekken om in hun eentje te spelen met een eenvoudige puzzel of boekje. Richt de ruimte zo in dat kinderen worden uitgenodigd om op onderzoek uit te gaan, hun interesses te volgen, de wereld om hen heen te verkennen eerst in hun directe omgeving en later ook verder weg. Dit is afgeleid van de visie dat kinderen het meeste leren tijdens het actieve spel. In rollenspelen imiteren kinderen volwassenen en gaan daardoor automatisch experimenteren met taal.

5.5.2 Uitdagende materialen

Het is belangrijk voor een kind om veel uitdagende materialen om zich heen te hebben, waarmee hij in zijn spel kan zijn. Dit hoeven helemaal geen dure of luxe dingen te zijn.

Uitdagende materialen zijn o.a. open materialen waarin het spel allerlei invulling kan krijgen (bijvoorbeeld doeken, dozen, kratten, kokers) en levensechte materialen. Kinderen zijn altijd geïnteresseerd in het verkennen van dagelijkse gebruiksvoorwerpen. Een oude telefoon en allerlei kookgerei bieden hun eindeloze mogelijkheden om na te doen wat ze hun ouders thuis zien doen.

Toepassing op het kinderdagverblijf

Vanuit deze theorie hebben we gekeken naar de situatie op het kinderdagverblijf van stichting 'Weid Mijn Lammeren'. We hebben opgemerkt dat er mooie ruimtes zijn en veel speelgoed. Er is een centrale hal in het midden van alle 'klassen' waarin fietsjes, glijbanen, speelhuisjes, een wip-wap en ander speelgoed staan. In de klassen hebben alle medewerkers ook verschillend speelgoed passend bij de leeftijd. In de klas van de baby's is er inderdaad ruimte voor de baby's om te bewegen en materialen te verkennen. In de hal achter de centrale hal staat een boekenkast en een kast met wat speelgoed en nog een mat om op te liggen. Daarnaast staan er tafels en stoelen die alleen in de middag even worden gebruikt. Wat mist zijn de hoeken. Dit terwijl er naar ons idee wel materialen zijn voor het inrichten van deze hoeken. We hebben in de eerste training het onderwerp 'hoeken' daarom ook in het programma terug laten komen en besproken. De medewerkers snaptten enerzijds het belang van de hoeken wel maar hadden ook moeite om te veranderen en wanneer nodig speelgoed uit hun klassen hiervoor te gebruiken. Naar aanleiding van een gesprek met de directrice hebben we besloten de hoeken door te laten gaan en in de hal achter de centrale hal te creëren.⁴⁰

5.5.3 Gebruik van labels

Labels maken het voor kinderen nog gemakkelijker om zelf materialen te pakken en weer terug te brengen. Labels vergroten de mogelijkheid tot het hebben van sleutelervaringen en stimuleren peuters om mee te helpen met opruimen. Je kunt speelgoed op verschillende manieren labelen: met foto's, plaatjes, tekeningen, pictogrammen of echte voorwerpen. In een peutergroep is het belangrijk voor de ontluikende geletterdheid om het materiaal ook met woorden te labelen.

Baby's nemen vaak de materialen mee door de hele ruimte. Door bakken en planken van duidelijke labels te voorzien, kun je snel weer orde scheppen. Peuters beginnen duidelijk verband te zien tussen het label en de materialen die in een bak of op de plank worden opgeborgen.

⁴⁰ Zie bijlage O: Foto's speelhoeken

Toepassing op het kinderdagverblijf

Het hoofddoel van het project is het stimuleren van de taalontwikkeling. Zoals hierboven duidelijk gemaakt wordt is het gebruik van labels in het kinderdagverblijf hiervoor van groot belang. In het kinderdagverblijf wordt tot nu toe geen gebruik gemaakt van labels of pictogrammen. Om de kinderen de kans te geven nog sneller woorden te leren hebben wij dit onderdeel ook op het kinderdagverblijf geïmplementeerd. We hebben in de speelhoeken bij allerlei speelelementen pictogrammen toegevoegd en het woord hieronder vermeld als label.⁴¹

5.6 Dagschema

5.6.1 Belangrijke onderdelen

De Kaleidoscoop benoemd enkele belangrijke onderdelen die in het dagprogramma moeten terugkomen. Dit zijn de onderdelen speelwerken, speelleren in de kleine groep, speelleren in de grote groep en buiten spelen. Deze onderdelen komen al wel in meer of mindere mate voor op het kinderdagverblijf maar hebben nog geen vaste plaats in het dagelijks programma.

Wij hebben deze onderdelen, met nog enkele die wij zelf bedacht hebben, toegevoegd aan het bestaande dagprogramma. We hebben drie dagprogramma's gemaakt, voor de drie tot vierjarigen, de twee jarigen en de nul tot één jarigen⁴². Alle dagprogramma's zijn afgeleid van het programma dat we voor de drie tot vier jarigen hebben gemaakt. In het drie tot vier jarigen programma staan namelijk alle onderdelen die we mee hebben genomen vanuit de Kaleidoscoop en de onderdelen die we zelf nog bedacht hebben. Daarnaast hebben we het activiteitenprogramma verbonden aan tijden. Dit om vooral bij de start van het werken met het vaste programma de medewerkers een handvat te bieden qua lengte van de activiteiten. Ook hebben we een dagprogramma gemaakt, speciaal voor de kinderen. We hebben afbeeldingen gebruikt om het voor hen begrijpelijk te maken.⁴³

5.6.2 Dagprogramma driejarigen

Opening van de dag

De medewerkers openen de dag altijd met het noteren van de aanwezige kinderen en het zingen van liedjes.

Kringgesprek(alleen voor de 3-4 jarigen)⁴⁴

Het kringgesprek is als opening van de dag bedoeld. De kinderen kunnen tijdens het kringgesprek even vertellen wat ze op hun hart hebben voor de dag begint. Dit kan zijn dat er iemand ziek is die ze kennen, ze nieuwe kleren hebben, ze bijna jarig zijn etc.

*Vooruitkijken(alleen voor de 3-4 jarigen)*⁴⁵*

Kinderen laten vertellen wat ze tijdens speelwerken willen gaan doen
Kinderen kunnen ook plannen met elkaar gaan maken tijdens het vooruitkijken.

*Speelwerken**

Speelwerken is spelen in de verschillende hoeken(dus de poppenhoek, de bouwhoek, de knutselhoek, de stad). De kinderen mogen tijdens het speelwerken zelf bepalen wat ze gaan doen, in welke hoek ze gaan spelen, met welke materialen, met wie, of ze alleen of samen spelen, hoe lang ze spelen met iets.

⁴¹ Zie bijlage N: Pictogrammen en labels

⁴² Zie bijlage H: Dagprogramma's groepen

⁴³ Zie bijlage I: Dagprogramma kinderen

⁴⁴ Dit is afgeleid van de 1^e sleutelervaring: Met anderen praten over ervaringen van persoonlijke betekenis.

⁴⁵ * = de activiteit is een onderdeel vanuit de methode Kaleidoscoop

*Opruimen(alleen voor de 3-4 jarigen)**

Opruimen is ook een deel van actief leren. Door de hoeken en spullen te labelen, kunnen de peuters ook meehelpen met opruimen.

*Terugkijken(alleen voor de 3-4 jarigen)**

Peuters laten vertellen wat ze tijdens het spelwerken hebben gedaan. Dit kan voordat ze aan het volgende beginnen, of helemaal aan het einde van het spelwerken.

Ontbijten

Het is in het kinderdagverblijf de gewoonte dat de kinderen op het kinderdagverblijf ontbijten.

Verhaal

Tijdens het 'verhaal' is het de bedoeling dat er een week lang elke dag hetzelfde boekje voorgelezen wordt. Dit met de bedoeling dat de kinderen het verhaal hardop mee kunnen gaan vertellen en hierdoor hun spreekvaardigheid verbeteren.

*Naar buiten**

Ook voor buiten spelen is er speciale aandacht gevraagd bij de Kaleidoscoop. Buiten spelen is erg goed voor de ontwikkeling van kinderen. Het rennen en vrij roepen zorgt voor veel goede leermomenten. Daarnaast is het buiten zijn natuurlijk ook gezond.

*Speelleren in de kleine groep**

Het is de bedoeling dat de begeleider activiteiten aanbiedt aan een klein groepje kinderen. Dit zijn activiteiten die passen bij wat de kinderen leuk vinden en welke sleutelervaringen(belangrijke leermomenten) ze nodig hebben. De kleine groepjes maken dat de begeleider beter contact met de kinderen kan maken en er ook gepraat kan worden met de kinderen. Wat goed is voor hun taalontwikkeling.

*Speelleren in de grote groep(alleen voor de 2, 3 en 4 jarigen)**

Tijdens het speelleren in de grote groep komen alle kinderen met de volwassenen samen om spelletjes te doen, liedjes te zingen, te dansen, muziekinstrumenten te bespelen of speciale gebeurtenissen te beleven(de viering van een verjaardag, de geboorte van een broertje of zusje van een van de kinderen, een uitstapje). Speelleren in de grote groep stelt kinderen in de gelegenheid om een gevoel van saamhorigheid te ontwikkelen en te leren van elkaar. Favoriete activiteiten van de kinderen kunnen vaker worden herhaald. Het is goed om de groep zoveel mogelijk zelf keuzes te laten maken(bijv. welk liedje ze willen zingen, welke instrumenten ze willen bespelen, welke spelletjes er gedaan gaan worden)

Baden en eten

De kinderen die overblijven worden lekker gebaad en daarna wordt er gegeten. Dit werd al zo gedaan op het kinderdagverblijf.

Rusten/spelen

De kinderen die moeten slapen gaan slapen, kinderen die niet slapen spelen in de hal met het speelgoed. Dit werd al zo gedaan op het kinderdagverblijf.

Speelleren in de grote groep

Het speelleren in de grote groep in de middag is een activiteit met alle kinderen die nog over zijn. Dus zowel baby's als peuters kunnen hieraan meedoen. Het speelleren in de grote groep in de middag heeft hetzelfde doel als het speelleren in de grote groep in de morgen maar is niet met één leeftijdscategorie dus zullen de activiteiten wat algemener en simpeler zijn dan in de ochtend. Ook zullen vieringen vooral in de ochtend voorkomen.

5.6.3 Dagprogramma tweejarigen

Dit dagprogramma lijkt veel op dat van de drie jarigen. Alleen is hier geen kringgesprek en geen vooruitkijken en terugkijken. Dit omdat de kinderen nog niet zover zijn dat zij dit kunnen. De tijden zijn verder wel zoveel mogelijk gelijk aan de tijden van de driejarigen. Dit betekent dat de driejarigen en de tweejarigen samen spelen in de hoeken en samen buiten spelen.

5.6.4 Dagprogramma nul tot éénjarigen

Ook dit programma is afgeleid van de andere twee programma's. Wel zullen de activiteiten er heel anders uit zien. Bij de grotere kinderen kunnen dingen meer in de grote groep gebeuren, met de baby's zullen de activiteiten meer individueel zijn. Zoals het voorlezen, het speelleren en het eten. Er is ook meer tijd voor de activiteiten uitgezet. Elke baby heeft een ander slaap en eetritme. Dit programma kan gevolgd worden met de kinderen die op zijn en er plezier in hebben.

5.7 Interactie tussen kind en volwassene

5.7.1 Ontwikkelingsdrang en behoeften van kinderen

Jonge kinderen hebben een enorme potentie om te leren; tegelijkertijd zijn ze heel gevoelig voor overstimulatie en stress. Ouders en andere volwassenen (zoals pedagogisch medewerkers) spelen een cruciale rol in het reguleren van ervaringen. Ze kunnen de ontwikkeling van kinderen beïnvloeden en stimuleren door hun positieve ervaringen en leermogelijkheden te bieden. Tegelijkertijd kunnen ze kinderen beschermen tegen negatieve invloeden. Ondersteunend gedrag is daarom essentieel in de omgang met kinderen.⁴⁶

Het is belangrijk dat pedagogisch medewerkers de ontwikkelingsdrang van kinderen ondersteunen, op een sensitieve en consequente manier. Dat kan worden gedaan door aandacht te hebben voor al hun behoeftes:

- Hun sociale en emotionele behoefte aan zekerheid, contact en affectie.
- Hun lichamelijke behoefte aan voeding, verzorging, rust, beweging en veiligheid.
- Hun cognitieve behoefte aan het verkennen en onderzoeken van materialen, nieuwe uitdagingen aangaan.
- Hun communicatieve behoefte om dat wat ze willen en meemaken met anderen te delen.⁴⁷

5.7.2 Richtlijnen voor een goede interactie met het kind

Een pedagogisch medewerker speelt een centrale rol in het gevoel van welbevinden en de ontwikkeling van jonge kinderen. Door je interacties zorgvuldig op hun behoeften af te stemmen. Belangrijke handvatten om op een zorgvuldige manier de interacties op hun behoeftes af te stemmen zijn als volgt;

Zorgen voor een sfeer van vertrouwen

Het is de kunst als pedagogisch medewerkers zo met de kinderen om te gaan dat zij volwassenen en zichzelf leren vertrouwen. Dat kan gedaan worden op de volgende manieren:

- Op een warme manier met de kinderen om te gaan en niet te haasten.
- Te genieten van de interacties met de kinderen.
- Gevoelig voor de behoeften van de kinderen te zijn en positief te reageren op hun signalen.
- Kinderen de tijd te geven om op hun eigen wijze de interactie met je aan te gaan.
- De band die de kinderen aangaan met andere kinderen en volwassenen te ondersteunen.

⁴⁶ Riksen- Walraven, J.M., en E.A. Albers (2005). *High quality child care for the youngest: A key role for the caregivers (paper)*. Radboud Universiteit Nijmegen.

⁴⁷ Julien, M. (vertaling) en J. Schonewille (bewerking en eindredactie). (2008). *Actief leren met baby's, dreumesen en peuters*. (pp. 17 en 18) Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut

Met de kinderen omgaan op basis van gelijkwaardigheid

Wanneer volwassenen kinderen een gevoel van gelijkwaardigheid geven voelen zij zich vrijer om initiatieven te nemen en om ideeën van anderen aan hun behoeften aan te passen. Dat gevoel kan gegeven wanneer:

- Volwassenen zich letterlijk op het niveau van het kind begeven (dus bijvoorbeeld op de grond).
- Volwassenen de aard en de voorkeuren van ieder kind respecteren.
- De inbreng van het kind gevolgd wordt. Bijvoorbeeld door: Het kind te imiteren. Af te wachten wat een kind gaat doen. Het tempo en de interesses van de kinderen te volgen. Met dezelfde dingen te spelen waarmee de kinderen spelen.
- Er gekeken en geluisterd wordt naar de kinderen.
- Er beurten gewisseld wordt met de kinderen. In plaats van tegen kinderen aan te praten op een volwassen manier, praat je met ze, om beurten.
- Er benoemd wordt wat de kinderen doen en daar op in gegaan wordt. In plaats van vragen te stellen, te benoemen wat kinderen doen zonder daaraan een waardeoordeel te koppelen. Dat geeft ze de mogelijkheid om op hun eigen manier en in hun eigen tempo te reageren.
- Te bekijken wat kinderen doen vanuit hun gezichtspunt.
- Kinderen te laten kiezen.

Ondersteunen en stimuleren wat kinderen willen doen

Als pedagogisch medewerker kun je aansluiten bij de interesses van de kinderen. Hen ondersteunen en hun plannen stimuleren kan op de volgende manieren:

- Door gericht te zijn op hun sterke kanten en interesses. In de eerste paar jaar van hun leven maken kinderen een razendsnelle ontwikkeling door. In een betrekkelijk korte tijd leren ze allerlei nieuwe vaardigheden. Het is dan goed wanneer pedagogisch medewerkers zich richten op wat de kinderen al kunnen in plaats van wat ze niet kunnen.
- Door je als pedagogisch medewerker van tevoren te realiseren wat ze willen onderzoeken. Wanneer er van te voren nagedacht wordt over wat kinderen willen onderzoeken kunnen er voorbereidingen getroffen worden.
- De keuzes van kinderen te erkennen en te stimuleren. Jonge kinderen maken de hele dag door keuzes in wat ze willen onderzoeken en hoe.
- Door kinderen te helpen hun doel te bereiken. Jonge kinderen proberen soms iets te doen wat ze zonder hulp nog niet kunnen. Door goed naar ze te kijken weet je wanneer je een handje moet helpen. Door iets te geven dat ze nodig hebben, door ze een idee aan de hand te doen of simpelweg door er te zijn.
- Door kinderen de tijd te geven om de problemen die ze tegenkomen op te lossen.⁴⁸

Toepassing op het kinderdagverblijf

Deze aanwijzingen voor de houding van de pedagogisch medewerker naar het kind toe zijn cruciaal voor het goed willen slagen van de methode Kaleidoscoop. Het stimuleren van kinderen draait namelijk vooral om de houding die er naar het kind toe wordt aangenomen. Op het kinderdagverblijf zien wij in enkele opzichten wel de houding die hierboven beschreven staat maar in andere opzichten weer niet. De Surinaamse cultuur kent een grote machtsafstand. De volwassene staat ten opzichte van kinderen heel hoog. Het volgen van het kind en het ondersteunen waar nodig is dus ook een houdingsaspect dat wij weinig tegenkomen hier. Wij vonden het belangrijk dat de medewerkers het belang van deze houding en manier van communiceren wisten.

We hebben deze theorie daarom in de training ook uitgebreid behandeld en naast hun eigen persoonlijkheid gelegd. Zodat ze zich nog meer bewust waren van hoe hun houding naar het kind toe is en moet zijn.

⁴⁸ Julien, M. (vertaling) en J. Schonewille (bewerking en eindredactie). (2008). *Actief leren met baby's, dreumesen en peuters*. (pp. 37-46) Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut

5.8 Samenwerking als team

Het is belangrijk dat pedagogisch medewerkers die samen verantwoordelijk zijn voor een groep, goed kunnen samenwerken. Als ze elkaar vertrouwen en steunen, heeft dat een positieve invloed op de manier waarop ze met de kinderen omgaan.

5.8.1 Samenwerken is actief

Pedagogisch medewerkers die Kaleidoscoop in hun groep invoeren, leren zelf ook actief. Pedagogisch medewerker leren door het werken met Kaleidoscoop namelijk hoe zij op een nieuwe manier kunnen aankijken tegen de ontwikkeling van het kind en hoe ze die ontwikkeling het beste samen kunt ondersteunen.

Pedagogisch medewerkers die samen een groep begeleiden, observeren dagelijks de kinderen en wisselen hun observaties met elkaar uit.

Aan de hand van die observaties bespreken zij welke sleutelervaringen de kinderen hebben opgedaan. Door de observaties onder te brengen op sleutelervaringen-formulier is er overzicht en is het duidelijk of alle sleutelervaringen voldoende aan bod komen. Op basis van deze gegevens kan een pedagogisch medewerker plannen maken voor de activiteiten van de week erna.

Het is aan te raden om wekelijks een weekplan te maken. Daarin wordt vastgelegd wie de kleine en wie de grote groep voorbereidt en welke materialen hierbij nodig zijn, wie de leiding neemt bij de begroetingskring en bij het speelleren in de grote groep.

5.8.2 Samenwerken is ondersteunend en respectvol

Pedagogisch medewerkers die samen een groep begeleiden delen de zeggenschap met elkaar. Ze zijn beide verantwoordelijk voor het goed verlopen van de samenwerking, het stellen van doelen, het ter sprake brengen van belangrijke kwesties en het oplossen van problemen. Het is aan te raden om elkaars vaardigheden en interesses zo goed mogelijk te benutten, je te richten op mogelijkheden en zo min mogelijk stil te blijven staan bij onmogelijkheden.

Misverstanden en irritaties ontstaan vaak doordat wederzijdse verwachtingen niet worden uitgesproken. Door die verwachtingen uit te spreken, worden niet alleen onnodige problemen voorkomen, maar kunnen er ook duidelijke afspraken gemaakt worden waar iedereen zich aan houdt.

Samenwerking komt niet in één klap tot stand en vraagt geduld, doorzettingsvermogen en gevoel voor humor. Het verschil in persoonlijkheid, overtuiging en manier van omgaan met anderen, maakt samenwerking soms moeilijk, maar tegelijkertijd boeiend en leerzaam.⁴⁹

Toepassing op het kinderdagverblijf

De groep die vooral met Kaleidoscoop werkt, de drie tot vierjarigen groep wordt geleid door twee medewerkers. We hebben voor deze groep een observatieschema gemaakt, hiermee kunnen de medewerkers de ontwikkeling van de kinderen nog beter in de gaten houden en hierop aansluiten. Het invullen van de activiteitenoverzichten en de observatieschema's vereist samenwerking. Het thema 'samenwerking' hebben we daarom ook besproken en getraind door middel van een oefening in de training.

5.9 Samenwerking met ouders

De Kaleidoscoop ziet ouders als partners bij de ontwikkeling van hun kind in het kinderdagverblijf. Dit partnerschap kunnen pedagogisch medewerkers concreet invullen door helder te communiceren met de ouders en met hen samen te werken.

⁴⁹ Julien, M. (vertaling) en J. Schonewille (bewerking en eindredactie). (2008). *Actief leren met baby's, dreumesen en peuters*. (pp. 79-86) Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut

5.9.1 Samenwerken

In Hoofdstuk zeven word ingegaan op het samenwerken met ouders. Dit is voor de taalontwikkeling een belangrijk onderwerp. Kinderen leren namelijk nog meer als het thuis ook word doorgezet. Er is in het kinderdagverblijf al aandacht voor de relatie met de ouders door het houden van oudermiddagen. Tijdens de laatst gehouden oudermiddag was het onderwerp ook: taalontwikkeling. Er was aandacht voor het voorlezen van de kinderen door de ouders. Dit is onder andere ook wat de Kaleidoscoop als tips noemt. Daarnaast word het naar huis meegeven van liedjes genoemd. Dit is iets wat ook prima past binnen het kinderdagverblijf van Stichting 'Weid mijn Lammeren' en willen we dan ook aandragen als aanbeveling.

5.9.2 Communiceren

Vanuit de Kaleidoscoop worden aanwijzingen gegeven voor de contactmomenten met ouders. Er wordt ingegaan op het moment van halen en brengen. Dit is een goed moment om elkaar even kort te spreken. Het is voor een goed verloop van dit moment raadzaam om de ouders inzage te geven in het dagprogramma.

Dit kan bijvoorbeeld opgehangen worden aan de deur of aan de ouders meegegeven worden naar huis. Daarnaast kan er door middel van briefjes contact met ouders worden gemaakt en door het heen en weer laten gaan van een schriftje. Belangrijke gebeurtenissen kunnen op een informatiebord geschreven worden.⁵⁰

Toepassing op het kinderdagverblijf

Er werd voorheen niet met een vast dagprogramma gewerkt en het programma dat ze volgden was ook niet bekend bij de ouders. Wij hebben een dagprogramma opgesteld en hebben ook de medewerkers en de directrice aangeraden om dit dagprogramma kenbaar te maken bij de ouders van de kinderen. De communicatie met ouders word op dit moment vormgegeven door de contactmomenten van het halen en brengen en het gebruiken van een informatiebord. Het heen en weer schriftje past ook bij dit kinderdagverblijf, en dit willen wij in de aanbevelingen ook aan hen meegeven.

5.10 Conclusie

Het project dat wij in het kinderdagverblijf hebben gedaan is geïnspireerd door de methode Kaleidoscoop. Het weten welke elementen er zijn in de methode is van belang voor het vormgeven van de trainingen en de aanpassingen en suggesties die wij doen op het kinderdagverblijf. De theorie en richtlijnen die ons hebben geïnspireerd voor het aanpassen van de omgeving, het dagprogramma en de trainingen heeft u hierboven kunnen lezen. We hebben diverse onderdelen vanuit de Kaleidoscoop meegenomen naar de praktijk van het kinderdagverblijf. Als medewerker is het van groot belang het kind de ruimte te geven om actief te leren. De medewerker kan hierin worden ondersteund wanneer er een dagprogramma gehanteerd word waarin ruimte is gecreëerd voor het actieve leren en wanneer de omgeving van het kinderdagverblijf hierop is aangepast.

⁵⁰ Julien, M. (vertaling) en J. Schonewille (bewerking en eindredactie). (2008). *Actief leren met baby's, dreumesen en peuters*. (Hoofdstuk 7) Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut

Hoofdstuk 6

‘Hoe gaan wij de medewerkers trainen om de aspecten vanuit de methode Kaleidoscoop te gaan gebruiken in de praktijk van het kinderdagverblijf?’

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geven wij een uiteenzetting over de wijze waarop wij de medewerkers van het kinderdagverblijf hebben getraind in het werken met de methode Kaleidoscoop. We leggen uit wat we hebben gedaan en hoe we tot de keuze zijn gekomen om het op die manier te doen.

6.2 Interviews

We hebben bij de start van het project bij zes medewerkers een interview afgenomen. In dit interview hebben we naar hun mening gevraagd over de volgende onderwerpen:

- Wat de medewerker ziet aan problemen betreffende taal- en geletterdheid bij de kinderen;
- Of er een behoefte is aan een vast dagprogramma;
- In hoeverre de medewerker de methode Kaleidoscoop kent;
- Op wat voor manier de medewerker graag getraind zou willen worden en wat belangrijke onderwerpen zijn voor de trainingen.

De antwoorden vanuit deze interviews hebben wij als input gebruikt voor het ontwerpen van de trainingen.

Daarnaast hebben wij de directrice van het kinderdagverblijf, Gloria Lie Kwie Sjoë, geïnterviewd. In dit interview hebben wij met haar gesproken over de methode Kaleidoscoop, welke aspecten sterk waren en die zeker uitgelicht moesten worden. Ook spraken we met haar over de trainingen, en welke trainingsvorm past bij de medewerkers van dit kinderdagverblijf.⁵¹

6.3 Methode Kaleidoscoop

Uiteraard speelde de theorie van de methode Kaleidoscoop daarnaast een grote rol in de trainingen. We hebben naar aanleiding van het lezen van de theorie, onze observaties op het kinderdagverblijf en de interviews bedacht wat we belangrijke onderwerpen vonden voor de trainingen. Vervolgens hebben we de verschillende methodiekelementen hierin verwerkt, zoals de visie op actief leren, het werken aan de hand van de sleutelervaringen, het uitdagend inrichten van de speelleeromgeving, het invoeren van een dagprogramma, de interactie met het kind, de communicatie onderling als team en de communicatie tussen medewerkers en ouders van de kinderen.

6.4 Trainingen

We hebben in overleg met de directrice besloten om de medewerkers te trainen tijdens twee trainingsdagen. Een eerste trainingsdag van zeven uur en een tweede dag van vijf uur. Tijdens deze dagen hebben we met de medewerkers nagedacht over wat er nodig is om de kinderen zoveel mogelijk uit te dagen tot het gebruiken van taal.

We hebben in de trainingen de volgende onderwerpen voor de taalstimulering onder de aandacht gebracht:

- Een vast dagprogramma
- Een uitgebreider activiteiten aanbod door middel van een activiteitenboek
- Het gebruik van pictogrammen
- Bewustwording van houding en representatie van de medewerkers
- Aanpassen van de speelleer omgeving door middel van verschillende speelhoeken

⁵¹ Zie bijlage: C1, C2 en C3: Interview opdrachtgever

We zijn tot deze onderwerpen gekomen door literatuurstudie van de methodiek Kaleidoscoop, onze observatie en vanuit de interviews met de medewerkers en de opdrachtgever. Door middel van bovenstaande middelen wordt het de medewerkers mogelijk gemaakt op een methodische manier te werken met taalstimulering.

6.4.1 Coachen

Naast de trainingsdagen en de theorie en praktijkoefeningen die we daarin doen, is het van belang om de medewerkers goed te coachen om het geleerde daadwerkelijk in de praktijk uit te kunnen voeren. Het werken met een dagprogramma en een van tevoren bedacht activiteitenplan is namelijk totaal nieuw voor hen. Het is dus van belang dat zij in de tijd na de presentatie van deze materialen hieraan herinnerd worden tijdens en na de dag. Daarom zijn wij na de trainingsdagen telkens een aantal dagen aanwezig op het kinderdagverblijf om de medewerkers in de praktijk te coachen met het gebruiken en het oefenen met de nieuwe methode. Elke dag plannen we een evaluatie moment in, waarin we samen met de medewerkers nagaan hoe de dag is verlopen, wat goed ging en wat minder goed ging. We gebruikten hiervoor een evaluatie formulier.⁵² Daarnaast zijn wij altijd wanneer wij aanwezig zijn beschikbaar om de medewerkers te ondersteunen in de activiteiten die zij doen met de kinderen. Op die manier willen we de medewerkers helpen om het geleerde tijdens de trainingsdagen ook in de praktijk uit te voeren.

6.5 Werkboeken

We hebben voor de twee trainingsdagen werkboeken⁵³ ontwikkeld voor de medewerkers. Op die manier heeft elke medewerker een eigen werkboek waarin gelezen en geschreven kan worden. Ook maakt het de trainingsdag overzichtelijk, doordat er de volgende punten in zijn opgenomen:

1. Een overzicht van het programma van de trainingsdagen
2. Een weergave van de besproken theorie
3. De oefeningen die we doen tijdens de trainingsdagen
4. Ruimte voor het maken van notities
5. Een evaluatieformulier
6. Tips en/of oefeningen voor de medewerkers voor na de trainingsdag

We hebben deze werkboeken gemaakt zodat de medewerkers actief mee kunnen kijken, lezen en doen tijdens de trainingen. De gegeven theorie hebben we kort weergegeven in de werkboeken, dit zodat de medewerkers eventueel mee kunnen lezen, maar het vooral ook later na kunnen lezen en de theorie kunnen herhalen. Daarnaast is er ruimte vrijgehouden voor aantekeningen bij de theoriegedeeltes, zodat zij hun eigen gedachten en opmerkingen ook kunnen vermelden. We hebben bij het schrijven van dit werkboek rekening gehouden met de wat minder uitgebreide woordenschat waarover de medewerkers beschikken. Tijdens de interviews en een gesprek met de directrice viel het ons op dat de medewerkers moeilijk dingen onder woorden kunnen brengen en zij ook veel vragen en woorden niet begrepen. Het is ons opgevallen dat vooral cryptische woorden of uitdrukkingen lastig zijn om te begrijpen, daarom hebben we er tijdens de training en bij de vormgeving van het werkboek op gelet dat we alleen letterlijke opmerkingen en makkelijke taal gebruiken.⁵⁴

⁵² Zie bijlage P: Dagelijks Evaluatie formulier medewerkers

⁵³ Zie bijlage G2, Q2: Werkboeken trainingsdag 1 en 2

⁵⁴ Zie bijlage G2 en Q2: Werkboek trainingen

6.6 Trainingsdag 1⁵⁵

6.6.1 Thema

Op zaterdag twee april hebben wij de eerste trainingsdag gehouden. Het thema van deze trainingsdag was: 'Tijd voor Taal!'. Deze tijd werd vrijgemaakt om het een hele dag met elkaar na te denken over taal en taalstimulering bij de kinderen.

6.6.2 Verwachtingen

We vonden het belangrijk dat de medewerkers in staat werden gesteld om zelf actief te gaan nadenken over de activiteiten op het gebied van taalstimulering en het begeleiden van de activiteiten. Het was daarvoor van belang dat de medewerkers gemotiveerd waren voor de training en voor de veranderingen in het dagprogramma. We wilden dit doel bereiken door de medewerkers na te laten denken over hun verwachtingen en leerwensen. Deze hebben ze in het werkboek opgeschreven.

Dat maakte nogmaals duidelijk dat het feit of ze wat gingen leren niet direct lag aan ons, maar vooral aan de mate waarin ze zichzelf openstelden. Aan het einde van de dag zijn we teruggekomen op deze verwachtingen en leerwensen. Dit gaf een motivatie aan de medewerkers om tijdens de training ook echt wat aan de leerwens te doen.

6.6.3 Theorie

Voor trainingsdag 1 hebben we een selectie gemaakt van theorie die we hebben bestudeerd vanuit een aantal boeken over de methode Kaleidoscoop. Vanuit de interviews met de medewerkers en de directrice werd duidelijk dat de methode Kaleidoscoop niet tot nauwelijks bekend is bij de medewerkers. Een medewerker benadrukt: 'Ik ken het niet echt hoor' (fragment 5.6). Een andere medewerker was er meer bekend mee: 'Ik heb wel van Kaleidoscoop gehoord' (fragment 2.9). Omdat de bekendheid niet heel groot is, hebben we besloten om tijdens trainingsdag 1 de methode Kaleidoscoop eerst goed uit te leggen aan de medewerkers voordat we begonnen met praktijkoefeningen.⁵⁶ De onderwerpen die we aan het hebben uitgelegd zijn:

- Kaleidoscoop in het kort
- Het begrip actief leren
- Het begrip sleutelervaringen
- Uitdagende speelleeromgeving
- Dagschema

Door hen uitleg te geven over deze verschillende begrippen en werkwijzen van de methode Kaleidoscoop, werd het ook mogelijk om te gaan oefenen in de praktijk.

6.6.4 Praktijkoefeningen

We hebben door middel van het oefenen van activiteiten de medewerkers persoonlijk kennis laten maken met de verschillende elementen uit het dagprogramma. We hebben ervoor gekozen om de oefeningen door middel van rollenspellen uit te spelen. De directrice maakte daarover het volgende kenbaar in het interview: 'Wat mijn ervaring is in Suriname, dat ze heel goed zijn in rollenspellen. Surinamers zijn expressief, ze houden van toneel. De kinderen ook' (fragment 7.16). Ook gaven de medewerkers zelf aan dat zij graag praktisch en in de vorm van rollenspel getraind wilden worden: 'En ik dacht er wordt misschien ook een rollenspel gedaan' (fragment 4.22). Daarnaast wisten wij uit onze eigen ervaring als acteur tijdens lessen van de sociale studies op de Hogeschool dat het spelen van de rol van de cliënt, erg verhelderend kan zijn voor jou als begeleider en nieuwe inzichten kan geven. Elke medewerker heeft minstens een keer de medewerker gespeeld en ze mochten zelf aangeven bij welke oefening ze dat wilden doen. Sommige oefeningen doen de medewerkers al zelf in hun groep en sommigen niet.

⁵⁵ Zie bijlage G1,G2,G3,G4: Powerpoint, werkboek, spreektekst en foto's trainingsdag 1

⁵⁶ Zie Hoofdstuk 5 voor meer informatie over de methode Kaleidoscoop

Het doel was vooral dat de medewerkers met de oefeningen kennis konden maken en zelf konden ervaren hoe het verloop is. We hebben de tip gegeven dat ze de voor hen moeilijke activiteiten juist niet uit de weg moesten gaan, maar deze te gebruiken als leermoment. Na elke oefening hebben we de medewerker gevraagd naar haar ervaring, wat er goed ging en wat minder goed. Daarnaast heeft iedereen een leerdoel voor zichzelf opgesteld naar aanleiding van het oefenmoment. Het oefenen heeft een lerend karakter, dat is ook wat de medewerkers aangaven in het interview als leerwens: 'Om te kijken of wat ik heb geleerd ook uit kan voeren' (fragment 2.12). We kiezen voor het naspelen van activiteiten omdat dit ook een vraag is die vanuit de interviews met de medewerkers naar voren is gekomen.

We hebben de volgende activiteiten als oefeningen aangeboden:

- Het kringgesprek
- Voorlezen/vertellen van een verhaal
- Spelen in de verschillende hoeken (speelwerken)
- Knutselactiviteit (speelleren in de kleine groep)
- Liedspelletje (speelleren in de grote groep)

De medewerkers gaven in de interviews vooraf verschillende leerwensen aan. Een medewerker zei het volgende over een verhaal vertellen: 'Hoe ik op een betere manier een verhaal kan vertellen, dat ze geboeid zijn' (fragment 2.15). Een andere medewerker gaf aan: 'Meer spelletjes met ze doen' (fragment 6.29) en 'Er kunnen wat meer liedjes worden gezongen, voor kringspelletjes kennen ze echt maar drie liedjes' (fragment 6.31).

6.6.5 Evaluatie

Aan het einde van de training hebben we de medewerkers gevraagd naar hun mening over de eerste trainingsdag. Dit hebben we gedaan in de vorm van een evaluatieformulier. We hebben hun mening gevraagd over de onderwerpen die aan bod zijn gekomen en over de vormen waarop we hiermee aan de slag zijn gegaan.

De resultaten van de evaluatie van deze eerste trainingsdag hebben we meegenomen naar trainingsdag 2. Op die manier kregen we een nog vollediger beeld van de wensen en behoeften van de medewerkers. Daarnaast doen we de evaluatie om de medewerkers het gevoel te geven dat hun mening belangrijk is voor ons, en we het samen met hen willen doen. Dit is van groot belang voor het slagen van dit project.

Er was een aantal belangrijke punten van feedback die we hebben meegenomen in de voorbereidingen van trainingsdag 2:

- De medewerkers vonden het erg lastig een hele zaterdag te besteden aan een training. Ze hebben allemaal kinderen thuis en moeten veel doen voor het huishouden in het weekend. Ze vonden de dag te lang en de start te vroeg.
- De medewerkers vonden het fijn om eerst theorie te horen en daarna te gaan oefenen in de praktijk.
- De medewerkers gaven aan dat ze het heel prettig vonden dat we veel geduld hadden met het uitleggen van de theorie.
- De medewerkers vonden het een ontspannen start van de dag dat we hen verwelkomden met koffie en thee en de dag startten met een Bijbelgedeelte en gebed.
- De medewerkers gaven ons de volgende cijfers voor deze eerste trainingsdag: 8, 9, 10, 9.5, 8, 8+, 8.

6.7 Trainingsdag 2⁵⁷

6.7.1 Thema

Het thema van trainingsdag 2 sluit goed aan bij het thema van trainingsdag 1. Op de eerste trainingsdag hebben we vooral aandacht besteed aan de taalstimulering door middel van activiteiten, een dagschema en een uitdagende speelomgeving. Nu vonden we het tijd om aandacht te besteden aan de medewerkers zelf.

We gaan met de medewerkers na wat een goede houding kan zijn naar de kinderen toe. Ook willen we kijken wat nu een goede, stimulerende houding is, en wat de medewerkers al in zich hebben van deze houding. Wat zijn nu kwaliteiten en wat zijn de kwaliteiten van de ander? En hoe kun je dan goed samenwerken als team en optimaal gebruik maken van elkaars kwaliteiten? Daarom is het thema van trainingsdag 2: 'Waar blinkt u in uit'?

6.7.2 Verwachtingen

Bij de start van deze trainingsdag vonden we het van belang stil te staan bij de verwachtingen en leerwensen van de medewerkers. Er is al een trainingsdag geweest, dus we waren benieuwd of er nu dezelfde of misschien andere verwachtingen waren van deze dag.

6.7.3 Theorie

Naar aanleiding van de feedback van de medewerkers hebben we besloten om deze dag weer te beginnen met theorie.

We zijn gestart met het onderwerp 'houding' en een stuk theorie over interactie met het kind die aangeboden wordt vanuit de methode Kaleidoscoop.⁵⁸ We hebben ervoor gekozen deze theorie te presenteren aan de medewerkers, zodat ze het belang van een stimulerende houding tegenover de kinderen nog meer gaan inzien. We hebben de medewerkers aan de hand van een lijst met aandachtspunten voor een goede houding⁵⁹ laten kijken naar een film van Kaleidoscoop⁶⁰. Met hierbij de opdracht om op te merken welke aandachtspunten terug te zien zijn in de houding van de medewerkers op de film. Nadat zij op deze manier kennisgemaakt hadden met de aandachtspunten, gaven we hen de opdracht om bij zichzelf en elkaar te benoemen wat aandachtspunten waren die de ander goed deed en wat nog wat meer ontwikkeld zou moeten worden. De medewerkers werden gevraagd te verduidelijken hoe zij gekomen waren tot deze keuze en de collega waar het over ging kon vragen stellen of feedback geven. Bijvoorbeeld of de keuze verwacht was of juist niet. Tijdens dit moment willen we er ook over nadenken dat het goed is om verschillende personen in een team te hebben, zodat je elkaar aan kunt vullen door je kwaliteiten. Bijvoorbeeld: tijdens vergaderingen de anderen herinneren aan het belang van iets wat anderen naar jouw idee een beetje laten liggen. Kortom het levend houden van het profiel dat nodig is om de kinderen zo goed mogelijk te stimuleren in hun ontwikkeling

In het tweede gedeelte van de theorieles staan we stil bij het onderwerp 'samenwerking'. Dit stukje theorie moet ervoor zorgen dat de medewerkers zich meer bewust worden van het belang van een goede samenwerking. Door middel van een stukje theorie vanuit de methode Kaleidoscoop over samenwerking in het team en samenwerken met ouders, willen we de medewerkers hierover laten nadenken. Wat vindt het team een goede samenwerking? En wat gaat er goed en zou er verbeterd kunnen worden? Dat zijn vragen die in dit stuk naar voren komen.

⁵⁷ Zie bijlage Q1,Q2,Q3,Q4: PowerPoint, werkboek, spreektekst en foto's trainingsdag 2

⁵⁸ Voor theorie over de interactie tussen kind en volwassene: zie hoofdstuk 5

⁵⁹ De aandachtspunten voor een goede houding naar het kind toe zijn afkomstig uit het literatuuronderzoek van de methode Kaleidoscoop. Zie hoofdstuk 5 voor meer informatie.

⁶⁰ *Taal en geletterdheid: sleutelervaringen voor peuters en kleuters*. Utrecht: NIZW Jeugd; Amsterdam: Multimediagroep, Universiteit van Amsterdam [prod.], cop. 2004.

Daarnaast wordt er een teamoefening gedaan. Het team mag een promotie- poster gaan maken met elkaar om aan iedereen te laten zien (ouders, andere medewerkers, bezoekers) dat zij zich met elkaar aan het inzetten zijn om te leren werken met een nieuwe methode: Kaleidoscoop! Daarnaast wordt nog even praktisch met elkaar nagedacht over de samenwerking met ouders. Is het handig als de ouders van de kinderen het dagprogramma meekrijgen naar huis? En wat kunnen ouders zelf bijdragen aan de taalontwikkeling van hun kind? Dat zijn vragen waar we met de medewerkers over na gaan denken.

In het derde en laatste gedeelte theorie gaan we met elkaar praten over het onderwerp 'praktijk'. De medewerkers hebben veel theorie gehoord in de twee trainingen en zelf al geoefend met dagprogramma's en activiteiten. Maar hoe gaat dat nu verder in de praktijk als wij weer terug in Nederland zijn? Daar gaan we met de medewerkers over nadenken. We maken afspraken over het creëren van speelhoeken en nemen beslissingen over wie hier verantwoordelijk voor gaat zijn. Daarnaast gaan we het hebben over het activiteitenboek.

Hier is door ons een start mee gemaakt, maar het is goed om met elkaar te bespreken wie zich wil inzetten om het activiteitenboek aan te vullen met nieuwe activiteiten. We hebben hiervoor gekozen, omdat we het belangrijk vinden dat de methode Kaleidoscoop zoveel mogelijk kans heeft om voort te leven wanneer wij weer in Nederland zijn.

6.7.4 Praktijkoefeningen

Ook deze trainingsdag hebben we weer besloten om met de medewerkers activiteiten te gaan oefenen in de praktijk en hierbij ook vooral te letten op de houding van de medewerkers.

We hebben de volgende activiteiten geoefend:

- Het kringgesprek
- Spelen in de verschillende hoeken (speelwerken)
- Knutselactiviteit (speelleren in de kleine groep)
- Poppenkast (speelleren in de grote groep)

In de vorige training hebben we veel aandacht besteed aan het voorlezen. Nu hebben we besloten dit in te ruilen voor de poppenkast, een heel interactieve manier om de taal van de kinderen te stimuleren! Tijdens de vorige trainingsbijeenkomst hebben wij de medewerkers de opdracht gegeven om een leerdoel te formuleren naar aanleiding van het oefenen van de activiteiten. Waar liepen zij op dat moment tegenaan en wilden ze zich de komende tijd in de praktijk op richten? Dit moment willen we gebruiken om met hen terug te kijken naar die leerdoelen. En met elkaar te bespreken hoe het in de praktijk met de leerdoelen is gegaan. Hebben ze inderdaad leermomenten opgezocht en gehad? En hoe verliepen deze leermomenten? Naar aanleiding van dit bespreken willen we met de medewerkers bekijken of het leerdoel afgesloten kan worden of dat er nog oefening voor nodig is.

6.7.5 Evaluatie

Ook na deze laatste trainingsdag hebben we een evaluatiemoment gedaan met de medewerkers.

Hierin kwamen de volgende feedback punten naar voren:

- De trainingsdag was goed opgezet. Het was prettig dat hij wat korter was.
- De combinatie theorie en praktijk was fijn.
- Wij als trainers hebben een open houding naar de medewerkers toe. Ze hebben het idee dat we niet hoger dan hen gaan staan. Dat maakte voor het de samenwerking prettig.
- We hebben gemiddeld een 8.5 gekregen voor deze trainingsdag.

Ondanks onze specifieke vraag naar kritische feedback bleef de feedback alleen maar positief van aard.

6.8 Conclusie

Wij kunnen concluderen dat wij door middel van de input vanuit interviews met de medewerkers en de directrice, de theorie en praktijkonderwerpen vanuit de methode Kaleidoscoop en onze eigen creativiteit en inzichten twee theoretisch onderbouwde trainingen hebben kunnen geven aan de medewerkers van het kinderdagverblijf. Wij gaan ervan uit dat de medewerkers op deze manier voldoende zijn getraind en gecoacht om de aspecten vanuit de methode Kaleidoscoop daadwerkelijk te gebruiken in de praktijk van het kinderdagverblijf.

Hoofdstuk 7

Discussie en conclusie

7.1 Inleiding

In dit hoofdstuk kunt u lezen wat de conclusie is op de hoofdvraag van dit onderzoek:

‘Hoe kun je als medewerker van het kinderdagverblijf van stichting ‘Weid Mijn Lammeren’ op een methodisch verantwoorde wijze geïnspireerd door de methode Kaleidoscoop een kind spelenderwijs stimuleren in het ontwikkelen van zijn taalvaardigheden en geletterdheid?’

Naar aanleiding van de conclusie op deze hoofdvraag, geven wij een aantal aanbevelingen voor het kinderdagverblijf.

7.2 Interactie tussen medewerker en kind

Vanuit de observaties naar de interactie tussen medewerker en de kinderen die zijn gedaan op het kinderdagverblijf is naar voren gekomen dat een actieve interactie tussen medewerker en kinderen belangrijk is voor de taalontwikkeling van de kinderen (zie ook paragraaf 4.3). Door veel tegen en met de kinderen te praten, leren de kinderen nieuwe woorden en worden zij geprikkeld deze zelf te oefenen en te herhalen. Daarnaast proberen kinderen op een ongedwongen manier woorden te gebruiken wanneer zij zich bevinden in speelsituaties met leeftijdsgenootjes.

7.3 Taalactiviteiten

Vanuit de observaties naar het aanbieden van taalactiviteiten op het kinderdagverblijf is naar voren gekomen dat een goed aanbod van aantrekkelijke taalactiviteiten de kinderen stimuleert om meer gebruik te maken van de Nederlandse taal (zie ook paragraaf 4.4). Door de kinderen spelenderwijs kennis te laten maken met taal, bijvoorbeeld door hen zelf boeken te laten ontdekken, is de kans klein dat zij een aversie ontwikkelen voor taal en worden ze meer gestimuleerd om met taal bezig te zijn.

7.4 Aspecten vanuit de methode Kaleidoscoop

Vanuit de literatuurstudie naar de methode Kaleidoscoop zijn er verschillende begrippen en aanpassingen naar voren gekomen die ervoor zorgen dat de medewerkers van het kinderdagverblijf handvatten hebben gekregen om de Nederlandse taal van de kinderen op een methodische wijze te stimuleren (zie ook hoofdstuk 5). In de volgende paragrafen ziet u een uiteenzetting hiervan.

7.4.1 Actief leren

De methode Kaleidoscoop geeft een aantal voorwaarden waardoor een kind actief kan leren (zie ook paragraaf 5.3). Door middel van de trainingen hebben de medewerkers kennis verkregen over deze voorwaarden. Actief leren creëren voor de kinderen verwacht ook een actieve houding van de medewerker. De medewerkers hebben nu kennis van actief leren. Het is echter wel de vraag of zij het in de praktijk optimaal in kunnen gaan zetten. Dit zal mede liggen aan verschillende factoren, zoals de bezetting van de medewerkers op de groepen, het doorzettingsvermogen van de medewerkers en de wil om actief bezig te blijven met deze voorwaarden.

7.4.2 Sleutelervaringen

Het begrip ‘sleutelervaringen’ speelt ook een belangrijke rol in de methode Kaleidoscoop. In de categorie taal en geletterdheid zijn er vijf belangrijke sleutelervaringen die aangeven wat belangrijke leerervaringen zijn die meewerken aan een goede taalontwikkeling (zie ook paragraaf 5.4). In de trainingen zijn de medewerkers zich bewust geworden van de verschillende sleutelervaringen.

Dit hebben zij laten zien door deze te herkennen in filmfragmenten en hierbij passende activiteiten te bedenken.

Om de kennis en praktijk van de sleutelervaringen houdbaar te maken is het van groot belang dat deze telkens herhaald worden en constant zichtbaar zijn op het kinderdagverblijf. Dit zal in de toekomst ook wat gaan vragen van de leidinggevende van het kinderdagverblijf.

7.4.3 Uitdagende speelleeromgeving

Om de kinderen uit te dagen om met elkaar te spelen en interacties aan te gaan, is het van groot belang dat de speelomgeving zo wordt ingericht dat dit wordt uitgelokt (zie ook paragraaf 5.5). Door middel van het indelen van het kinderdagverblijf in hoeken is dit gerealiseerd. In de poppenhoek, bouw/auto hoek en de leeshoek kunnen de kinderen ongestoord spelen en interacties met elkaar aangaan en spelen met verschillende soorten speelgoed die hen uitdagen.⁶¹ Door het gebruik van de pictogrammen en labels leren de kinderen woorden en beelden bij elkaar herkennen.

7.4.4 Dagschema

Door gebruik te maken van een dagschema, wordt er op een methodische wijze invulling gegeven aan de taalontwikkeling van de kinderen (zie ook paragraaf 5.6). Door elke dag gebruik te maken van dit schema, waarin taalactiviteiten een vaste plaats innemen, worden kinderen elke dag gestimuleerd in hun taalontwikkeling.

7.5 Samenwerking in het team en met ouders

Het laatste, maar niet onbelangrijkste, is ook het belang van het contact tussen de teamleden en de samenwerking als team (zie ook paragraaf 5.8). Als een kinderdagverblijf wil gaan voor het methodisch stimuleren van de taalontwikkeling van de kinderen, is het van groot belang dat er een goede teamsamenwerking is. Door regelmatig als team bij elkaar te komen en zaken te bespreken, maar ook leuke activiteiten met elkaar te ondernemen, is dit zeker mogelijk.

Daarnaast is het van belang dat ouders zicht hebben op wat er in het kinderdagverblijf gebeurt (zie ook paragraaf 5.9). Zij zijn immers de personen die het dichtste bij de ontwikkeling van hun kind staan. Door samen te werken met ouders, kan een kind vanaf verschillende kanten worden gestimuleerd in de ontwikkeling.

7.6 Beperkingen methode van onderzoek

7.6.1 Methode literatuuronderzoek

Het literatuuronderzoek heeft zich vooral gericht op het onderzoeken van de literatuur behorende bij de methode Kaleidoscoop. De theorie hierbij was voornamelijk praktisch en adviserend van aard. Naast literatuuronderzoek naar de methode Kaleidoscoop, had er ook aandacht gegeven kunnen worden aan literatuuronderzoek betreffende het verzorgen van trainingen en taalstimulering bij kinderen. Dit had het onderzoek nog meer verdieping kunnen geven.

7.6.2 Methode interviewen

Toen de medewerkers werden geïnterviewd, kenden wij hen nog niet heel goed. Tijdens de interviews kwam naar voren dat het taalgebruik van de vragen wat te moeilijk was voor de medewerkers om helemaal te begrijpen. In sommige gevallen heeft dit tot gevolg gehad dat de antwoorden van de medewerkers niet altijd relevant waren voor de oorspronkelijke vraag. Daarnaast was het hoofd van het kinderdagverblijf in dezelfde ruimte waar de helft van de interviews werden afgenomen. In één interview met een medewerker, gaf zij ook actief antwoorden op de vragen die gesteld werden. Dit beïnvloedde de geïnterviewde dusdanig dat ze niet meer uit zichzelf antwoorden gaf, maar het hoofd aan het woord liet.

⁶¹ Zie bijlage O: Foto's speelhoeken

Ook hadden de medewerkers naar onze observatie een vrij verdedigende houding. Bij de vraag naar welke problemen er spelen betreffende de taalontwikkeling van de kinderen is de kans groot dat niet alle problemen zijn genoemd. Het leek alsof sommige medewerkers zich verantwoordelijk voelden voor de problemen en zich er daardoor niet teveel over wilden uitlaten. Dit is overigens een interpretatie, dus niet bewezen.

Achteraf hadden we in de interviews nog breder willen ingaan op de vraag wat er nu al aan de taalstimulering van de kinderen wordt gedaan in het kinderdagverblijf. Dit had hoofdstuk vier vollediger gemaakt.

7.6.3 Methode observeren

Omdat er niet veel tijd was voor onderzoek, zijn de observaties in de groepen één maal gedaan. De betrouwbaarheid van deze observatie had versterkt kunnen worden door de observaties te herhalen. Daarnaast waren wij aanwezig in de groepen tijdens de observaties, al dan niet op de achtergrond. Dit zou de medewerkers beïnvloed kunnen hebben wat betreft het aanbieden van taalactiviteiten en interactie met de kinderen. Ze wisten van tevoren met welk doel wij de observaties kwamen doen. Ook had er nog een breder beeld van de interactie en activiteiten op het gebied van taal gevormd kunnen worden, door op meerdere groepen te observeren.

7.7 Aanbevelingen

Naar aanleiding van dit onderzoek zijn er een aantal aanbevelingen naar voren gekomen voor het kinderdagverblijf van stichting 'Weid Mijn Lammeren'. Deze aanbevelingen willen we aandragen aan de instelling om tot een nog beter resultaat van het project te komen.

7.7.1 Actief leren

Vanuit de theorie van de Kaleidoscoop komt naar voren dat het actief leren de meest effectieve manier is om kleine kinderen dingen aan te leren. Vanuit de methode wordt benadrukt dat verplicht en op een schoolse manier leren kinderen juist kan tegenhouden om te leren. Kinderen leren het meest wanneer zij er zelf voor kiezen om te leren, dus tijdens hun spel.

Het verplicht moeten tekenen of schrijven kan leiden tot een aversie voor schrijven en dus voor het hele gebruik van taal. We hebben gemerkt dat het kinderdagverblijf in zekere zin wel een schools karakter heeft. Zoals het veel zitten aan de tafels, en de tekenactiviteiten voor de éénjarigen. Als aanbeveling willen we geven om de focus wat minder te leggen op de specifieke schrijf activiteiten en wat meer op het spontane actieve spel van de kinderen. Zoals tijdens de vrije speelmomenten van 'speelwerken', 'buiten spelen' en 'vrij spelen'.

7.7.2 Activiteitenboek

Het activiteitenboek heeft beschrijvingen van diverse activiteiten die onder andere de taalontwikkeling kan stimuleren. Wanneer dit boek intensief gebruikt gaat worden is het raadzaam om iemand aan te wijzen voor het bijhouden van het activiteitenboek. Zodat er nog meer afwisseling in de activiteiten kan worden gedaan. Het boek kan worden aangevuld met activiteiten met betrekking tot de taal en andere ontwikkelingsgebieden.

7.7.3 Vast moment invullen activiteiten weekoverzicht

Het instellen van een vast moment op vrijdag om het activiteitenweekoverzicht in te vullen voor de week erna is aan te raden. Dit omdat het wel even wat vraagt van de medewerkers aan motivatie om dit te doen. Wanneer er een vast moment voor is, waarop bijvoorbeeld ook het hoofd aanwezig is dan wordt dit moment wat vanzelfsprekender. Dit kan bijvoorbeeld zijn om 13.00 op vrijdagmiddag. Alle medewerkers kunnen dan samenkomen in het kantoor en hun activiteitenweekoverzichten met behulp van de activiteitenboeken en eigen ideeën invullen.

7.7.4 Vergaderingen

Frequentie

Het houden van meer vergaderingen zou gewenst zijn. We hebben begrepen dat er niet erg veel vergaderingen worden gehouden. Het gezamenlijk volgen van de ontwikkeling van de kinderen kan namelijk het beste wanneer er tijd is vrijgemaakt om dit met elkaar te bespreken en te delen. Vanuit de interviews en trainingen hebben we namelijk opgemerkt dat de medewerkers het nodig hebben om ervaringen te kunnen delen en vanuit de andere medewerkers tips en adviezen te krijgen. Daarnaast zorg een actieve samenwerking als team ervoor dat er samen wordt overlegd en wordt besloten om zich met elkaar in te zetten en te werken met een methodiek.

Inhoud

- De persoonlijke groei van de medewerkers bespreken in het hebben van een zo stimulerend mogelijke houding. Dit kan door het verder borduren op de leerdoelen en de kwaliteiten die we hebben genoteerd bij de houdingsaspecten vanuit de theorie Kaleidoscoop. De leerdoelen die tijdens de tweede training zijn geformuleerd evalueren tijdens de volgende vergadering. En tijdens deze vergadering bespreken wat er nog meer geleerd kan worden.
- De observatieschema's meenemen naar teamvergaderingen. Het doel hiervan is de 'probleemkinderen' aan de hand van de observatieschema's te bespreken en hiervoor gezamenlijk iets te bedenken.

7.7.5 Personeelsbezetting

Aangezien het individuele contact en het werken met kleine groepjes kinderen in de methode een grote plaats heeft is het aannemen van meer personeel zeer wenselijk. De medewerkers hebben nu de verantwoordelijkheid over een redelijk grote groep kinderen. Hierdoor is het hebben van interactie met elk kind wat moeilijk te realiseren.

7.7.6 Vervolg onderzoeken/projecten

Als laatste aanbeveling willen we het aantrekken van een volgend afstudeerkoppel dat dit project voort kan zetten noemen. Ze zouden dit project voort kunnen zetten door:

- Onderzoek te doen naar de effectiviteit van de methode Kaleidoscoop in het kinderdagverblijf.
- Het ontwerpen van een goed vervolg op de observatielijsten. De volgende vraag zou beantwoord kunnen worden: Wat is het vervolgtraject voor de kinderen die echt niet verder komen in hun taalontwikkeling?
- Het implementeren van een ander onderdeel van de methode Kaleidoscoop, bijvoorbeeld de module 'Sociale relaties'. De opdrachtgever heeft aangegeven dat er ook sprake is van jongetjes met agressieproblematiek.

7.7.7 Tot slot

Als aan deze aanbevelingen gehoor wordt gegeven wordt er bijgedragen aan een zo goed mogelijke houdbaarheid en voortzetting van de implementatie van de methode Kaleidoscoop in het kinderdagverblijf.

Hoofdstuk 8

‘In welke opzichten sluit dit project aan bij de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening?’

8.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een verantwoording van het hulpverlenend aspect in dit project gegeven. Wij willen dit middels dit hoofdstuk kenbaar maken, omdat dit project op het eerste gezicht meer lijkt te relateren aan het onderwijs. Toch hebben wij in dit project ook gewerkt aan en met de kwaliteiten die wij als hulpverlener nodig hebben en hebben wij rollen mogen innemen die wij als hulpverlener ook kunnen vervullen

8.2 De rol van trainer

Onze opdracht hield in dat wij de medewerkers onder andere door middel van training en begeleiding zouden coachen in het stimuleren van de taalontwikkeling van de kinderen. In de praktijk kwam dit neer op het organiseren van twee trainingsdagen, het ontwikkelen van materialen en begeleiding bij het werken met de materialen. De rol die wij tijdens dit project vervulden was in de training dus onderwijzend maar daarna ook vooral coachend van aard.

Als trainer betrokken zijn bij een instelling vraagt een heel andere houding dan wanneer je betrokken bent als collega. Op een bepaalde manier sta je wat buiten het team, met een andere positie en taak. De positie als trainer is redelijk ‘eenzaam’ en het is voor een goede samenwerking nodig om constant te werken aan het contact aangezien dit niet vanzelfsprekend in het werken op de werkvloer gebeurt. Aan de ene kant is het nodig om het vertrouwen te winnen van de mensen en een persoonlijke relatie aan te gaan. Daarnaast moet je jezelf als trainer ook neutraal opstellen bij bijvoorbeeld het aanhoren van klachten over de organisatie. Dit doordat de medewerkers van jou als trainer verwachten dat je veel kan betekenen en voor hen kan doen met betrekking tot de arbeidsvoorwaarden. Aan de andere kant weet je als trainer soms door de opdrachtgever meer over de organisatie, wat je niet zomaar in een gesprek aan de medewerkers kunt vertellen.

Deze rol is naar onze mening een rol voor een SPH-er met de minor Pedagogiek. Het coachen van pedagogisch medewerkers op een kinderdagverblijf vraagt niet om onderwijskundige kennis maar vooral om pedagogische kennis. Dit omdat het kinderen onder de basisschoolleeftijd zijn. En het een voorschoolse situatie is, waarin de focus nog ligt op het ontwikkelen en opvoeden in plaats van op onderwijzen en scholen. Dit is ook een kenmerkend verschil tussen de opleidingen Sociaal Pedagogische Hulpverlening en Pedagogische Academie voor het Basisonderwijs. De medewerkers op een kinderdagverblijf zijn in Nederland geschoold in de meeste gevallen geschoold als Sociaal Pedagogisch Medewerker. Het is in dat opzicht dus niet verwonderlijk dat wij als SPH-ers de trainingen hebben verzorgd. Aangezien de kennis in veel opzichten bij elkaar aansluit.

8.2.1 Samenwerking zoeken

Het is als trainer, zoals we hierboven al noemden, belangrijk om de samenwerking met de trainees op te zoeken. Dit gaat alleen niet altijd even gemakkelijk. Soms hebben de trainees gewoonweg niet de wil om getraind te worden. Dit kan komen doordat het onderwerp of de training zelf niet aansluit bij de trainees, maar soms kan het ook komen door iets buiten de trainingen. Hier kregen wij ook mee te maken. We hebben van dit alles geleerd om professioneel om te gaan met de belangen van een voltallig team. De rol van een trainer vraagt een open houding naar de personen die getraind worden, open naar wat zij willen en vinden en anderzijds open over wat de eigen gedachten en gevoelens zijn. Het professionele ligt vooral in dit laatste deel. Ten eerste in hoeverre je jezelf als trainer gevoelsmatig laat beïnvloeden door de houding van de trainees. Ten tweede in hoeverre je open bent over je emoties en gedachten hierover.

Dit vraagt relativeringsvermogen in gevoelens en bewustzijn in het geven van passende reacties. In het werk als SPH-er heb je als groepsleider ook te maken met een groep waar je tegenover staat. Deze groep heeft ook een andere positie en een ander doel met hun aanwezigheid dan wij als groepsleiders hebben. Wij zijn er om te begeleiden, geheel vrijwillig, zij om begeleid te worden, in de meeste gevallen onvrijwillig. Het komen tot een goede samenwerking in een situatie die verre van samenwerkend is, is dus iets wat wij heel goed mee kunnen nemen naar het werkveld. Daarnaast werkt een leerkracht individueel met een klas en heeft deze niet te maken met het werken als team voor een groep. Dit in tegenstelling tot de beroepspraktijk van de SPW-er en de SPH-er. Het op èèn lijn staan als team voor de groep is een groot onderdeel van het beroep. In dat opzicht sloot onze expertise goed aan bij het team van het kinderdagverblijf.

8.3 Hulpverlening als preventie

Een ander belangrijk punt waarmee wij de keuze voor deze opdracht willen onderbouwen is het volgende. Hulpverlening houdt meer in als het behandelen van problemen. Hulpverlening houdt ook in, het voorkomen van problemen. Door een plek voor kansarme kinderen te creëren waarin ze de mogelijkheid krijgen om zich optimaal te ontwikkelen ben je bezig met preventie. Wanneer deze kinderen namelijk niet deze groei doormaken en de Nederlandse taal nog niet machtig zijn bij het naar school toe gaan, hebben zij de kans om deze schoolperiode niet goed door te komen. Deze schoolproblemen leidden tot werkloosheid. Uit het werkgelegenheidsrapport van Suriname in 2006 kwamen de volgende cijfers naar voren. In 2004 telde Suriname 16.425 werklozen. 9,1 procent van het aantal werklozen had geen onderwijs genoten en 72,4 procent had alleen de lagere school doorlopen. 37,9 procent van de werklozen was jeugdig.⁶² Werkloosheid is dus een groot probleem in Suriname. Wanneer we kijken naar de gevolgen van werkloosheid voor jongeren in Suriname dan zien we dat dit vaak leidt tot criminaliteit en drugsverslaving. Ook heeft het effect op het welzijn van jonge gezinnen doordat er daarnaast ook een groot gebrek is aan huisvesting.⁶³ In dit opzicht zien wij het bieden van een veilige plek waar kinderen kunnen leren en gestimuleerd worden om zich te ontwikkelen als een belangrijke start om veel problemen in het leven van mensen in Suriname te voorkomen of te verminderen.

8.4 Conclusie

Dit hoofdstuk geeft antwoord op de vraag in hoeverre dit project aansluit bij de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening. In eerste instantie leek deze opdracht meer aan te sluiten bij een onderwijs opleiding door het feit dat het om de taalontwikkeling gaat. Toch hebben wij in dit project naar ons idee een SPH-functie vervuld. Ten eerste was de groep die we trainden een groep pedagogisch medewerkers. In Nederland zouden dit mensen zijn met de opleidingsachtergrond SPW. Het is in dat opzicht heel logisch dat wij als SPH-ers deze mensen trainden. Het werken op een kinderdagverblijf heeft namelijk niet tot doel te onderwijzen, maar vooral te ontwikkelen. Dit is ook gelijk het verschil tussen de opleidingen SPH en PABO. Ten tweede zien wij het doel waartoe wij ons richten op de taalontwikkeling als een doel met een preventief karakter. Het had als preventief doel om kinderen een betere opleidingskans en daardoor arbeidskans te geven wat problemen zoals criminaliteit, verslaving en opvoedingsproblemen kan voorkomen. Dit project heeft dus zeker kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van onze professionaliteit als beroepspersoon.

⁶² Republiek Suriname, werkgelegenheidsrapport, 2006. Ministries of Labour, Technological Development and Environment (www.ilocarib.org.tt/.../Sur%20Werkgelegenheidsrapport_06.pdf)

⁶³ <http://www.melvinbouva.sr/mijn-visie/62-armoedebestrijding-werkgelegenheid-en-huisvesting>

Literatuurlijst

Boeken

Baarda, Dr. D.B., de Goede, Dr. M.P.M., Teunissen, Dr. J. (Red.). (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Wolters- Noordhoff bv.

Graves, M. (2003). *Ideeënboek: dagelijks plannen op basis van de sleutelervaringen: het ideeënboek voor leerkrachten en leidsters*. (3^e druk). Utrecht: NIWZ.

Harinck F. *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen/Apeldoorn: Frits Harinck & Garant uitgevers n.v.

Julien, M. (vertaling) en J. Schonewille (bewerking en eindredactie). (2008). *Actief leren met baby's, dreumesen en peuters*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut

Kallenberg T. *Ontwikkeling door onderzoek, een handreiking voor leraren*. Utrecht/Zutphen: Thieme Meulenhof

Riksen- Walraven, J.M., en E.A. Albers (2005). *High quality child care for the youngest: A key role for the caregivers (paper)*. Radboud Universiteit Nijmegen.

Internet

www.weidmijnlammeren.org

www.sil.org/americas/suriname/sranan/sranan.html

www.stokkink.nl

www.encyclo.nl/begrip/satureren

www.newton-online.nl/newton3/pagina.asp?pagkey=58858

www.highscope.org

Film

Taal en geletterdheid: sleutelervaringen voor peuters en kleuters. Utrecht: NIZW Jeugd; Amsterdam: Multimediagroep, Universiteit van Amsterdam [prod.], cop. 2004.

Niet- gepubliceerde bronnen

Republiek Suriname, werkgelegenheidsrapport, 2006. Ministries of Labour, Technological Development and Environment